

Veera Niemikorpi & Hanna Paananen

**”SIELTÄ SAI HYVÄT POHJAT, ETTÄ MITEN LÄHTEE LÄHESTYMÄÄN OMAA
ITSENÄISTÄ ASUMISTA.”**

Nuorten kokemuksia arjenhallintataitojen tuesta sijaishuollon aikana

**”SIELTÄ SAI HYVÄT POHJAT, ETTÄ MITEN LÄHTEE LÄHESTYMÄÄN OMAA
ITSENÄISTÄ ASUMISTA.”**

Nuorten kokemuksia arjenhallintataitojen tuesta sijaishuollon aikana

Veera Niemikorpi ja Hanna Paananen
Opinnäytetyö
Kevät 2021
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Veera Niemikorpi ja Hanna Paananen

Opinnäytetyön nimi: ”Sieltä sai hyvät pohjat, että miten lähtee lähestymään omaa itsenäistä asu-
mistista.” Nuorten kokemuksia arjenhallintataitojen tuesta sijaishuollon aikana

Työn ohjaajat: Pietilä, Pirkko ja Ylikauma, Pirjo

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2021

Sivumäärä: 45 + 3

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla nuorten kokemuksia arjenhallintataitojen tuesta sijaishuollon aikana. Tavoitteena oli sijaishuoltotyön asiakaslähtöinen kehittäminen nuorilta kerätyn kokemustiedon avulla. Kokemustiedon avulla tunnistetaan nuorten omia tarpeita ja voidaan kehittää sijaishuollon palveluita sekä toimintaa. Opinnäytetyön tietoperusta käsittelee sijaishuoltoa nuoren kasvupaikkana sekä arjenhallintaan liittyviä käsitteitä. Arjenhallintataitojen tukemista käsitellään sijaishuollon kontekstissa.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin teemahaastatteluilla. Yksilöhaastatteluihin osallistui kolme sijaishuollon asiakkaana ollutta nuorta. Haastatteluaineisto analysoitiin teemoittelemalla. Nuorten kokemuksista muodostettiin kaksi päätulosta, jotka vastaavat tutkimuskysymykseemme: Millaisia kokemuksia nuorilla on arjenhallintataitojen tuesta sijaishuollon aikana?

Nuorten kokemukset arjenhallintataitoihin saamastaan tuesta jakautuivat kokemuksiin konkreettisesti tuesta ja toiminnasta sijaishuollon aikana sekä kokemuksiin sijaishuollon ohjaajien tavasta tehdä työtään arjenhallintataitojen tukijana. Nuoret kokivat, että asuminen sijaishuollossa on auttanut heitä suoriutumaan itsenäisen elämän arjenhallintataidoissa. Positiiviset kokemukset konkreettisesti tuesta liittyivät arkirytmien tukemiseen. Rahankäyttöön ja oman talouden hallintaan nuoret olisivat toivoneet enemmän tukea. Nuoret olivat kokeneet tärkeäksi ohjaajien aidon läsnäolon ja herkkyyden kuulla sekä ymmärtää nuorta. Myös ohjaajien osallistuminen yhteiseen ja arkiseenkin tekemiseen oli koettu tärkeäksi.

Oma tutkimuksemme vahvistaa aikaisemmista tutkimuksista saatuja tuloksia siltä osin, että nuoret tarvitsevat edelleen intensiivistä ja suunniteltua arjenhallintataitojen tukemista sijaishuollon aikana. Arjenhallinta vaikuttaa voimakkaasti nuoren kokemaan hyvinvointiin ja on merkittävässä roolissa itsenäisessä elämässä ja yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Jatkotutkimuksena olisi kiinnostavaa selvittää, millaisia kokemuksia sijaishuollon ohjaajilla on arjenhallintataitojen tukemiseen liittyvästä työstä, käytetyistä menetelmistä sekä millaisia kehitysehdotuksia työntekijöillä on.

Asiasanat: sijaishuolto, nuori, arjenhallintataidot, kokemus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme in Social Services

Authors: Veera Niemikorpi & Hanna Paananen

Title of thesis: Young people's experiences of supporting daily management skills in foster care

Supervisors: Ylikauma, Pirjo & Pietilä, Pirkko

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2021 Number of pages: 45+ 3 appendices

The purpose of this thesis was to describe what kind of experiences young people in foster care have had about the support of their daily management skills. The aim was to develop foster care work in a customer-oriented way with the help of the experience gathered from young people. The study question was: What experiences do young people have about the support of managing their daily life skills in foster care?

This thesis was a qualitative study. The data were collected through theme-based interviews. Three young people who had been foster care clients participated in the individual interviews. The interview material was analyzed by using thematic analysis.

The following main results were formed based on the study. The informants' experiences about the support of daily management skills during foster care can be divided into experiences of concrete and active support as well as into experiences about the way the foster care instructors work to support their daily management skills. The informants felt that living in foster care has helped them to perform better in their daily routines and therefore supported their management skills for independent living. The positive experiences of concrete support were related to supporting their daily rhythm. The informants would have wanted more support for the use of money and managing their own finances. The informants felt that the genuine presence of the instructors and their sensitivity to hear and understand is important to them. Also, the instructors' participation in daily routines as well as in collective activities were regarded as significant.

The study concludes that young people still need intensive and well-planned support of daily management skills during foster care. The daily management skills have a strong impact on the well-being experienced by young people. In addition, it plays a significant role in young people's independent living as well as to their attachment to society. As a further study, it would be interesting to find out what kind of experiences the foster care counselors have about the support of daily management skills, about the methods they have used and what kind of development suggestions the counselors may have.

Keywords: foster care, young, daily management skills, experience

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	ARJENHALLINTATAITOJEN TUKEMINEN SIIAISHUOLLOSSA.....	8
2.1	Nuori sijaishuollon asiakkaana	8
2.2	Arjenhallinta ja arjenhallintataidot.....	10
2.3	Arjenhallintataitojen tukeminen sijaishuollossa.....	12
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	16
3.1	Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys	16
3.2	Laadullinen tutkimus.....	16
3.3	Teemahaastattelu.....	17
3.4	Aineiston keruu ja tutkimukseen osallistujat	19
3.5	Aineiston analysointi.....	21
3.6	Eettisyys.....	22
3.7	Luotettavuus.....	23
4	NUORTEN KOKEMUKSIA ARJENHALLINTATAITOJEN TUESTA	26
4.1	Nuorten kokemukset konkreettisesta tuesta ja toiminnasta	26
4.2	Nuorten kokemukset ohjaajien tavasta tehdä työtä	29
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	32
6	POHDINTA.....	35
	LÄHTEET.....	39
	LIITTEET	46

1 JOHDANTO

Lastensuojelun sijaishuoltoa koskeva tutkimus on yhteiskunnallisesti ajankohtaista ja tarkoituksenmukaista, sillä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on ollut jatkuvassa kasvussa 1990-luvulta lähtien. Tämän päivän sosiaali- ja terveystaloudissa halutaan yhä enemmän korostaa asiakaslähtöisyyttä ja yksilöllisyyttä. Myös sijaishuollossa tämä mahdollistaa ymmärtämään paremmin nuoren yksilöllistä elämäntilannetta nuoren omista lähtökohdista käsin ja tukemaan nuorta hänen tarpeitaan vastaavalla tavalla. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 104). Sijaishuollon tehtävänä on hoidon ja huolenpidon lisäksi tukea nuorta hänen kasvussaan ja kehityksessään kohti aikuisuutta (Pukkio & Hoikkala 2016, 6). Sijaishuollon laatuksien mukaan lapsen tulisi tuntea, että muuttaminen sijaishuoltoon on turvallista ja ennakoitavaa (Malja, Puustinen-Korhonen, Petrelius & Eriksson 2019, 72–73). Kun yhä useampi suomalainen lapsi ja nuori elää jossakin elämänsä vaiheessa lastensuojelun ammatillista kasvatusta, hoitoa ja huolenpitoa tarjoavassa paikassa, on tarpeellista selvittää nuorten omia kokemuksia sijaishuollosta, jotta lasten ja nuorten kokemuksiin voidaan vastata paremmin. Lähestymme tässä opinnäytetyössä sijaishuoltoa kokemuksellisesti näkökulmasta. Kokemustieto hahmottaa sijaishuoltoa koettuna ja elettyä (Pösö 2016, 9–10).

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kuvailla nuorten kokemuksia arjenhallintataitojen tuesta sijaishuollon aikana. Aiheen valintaan vaikutti oma kiinnostuksemme nuorten sijaishuollon aikaisista kokemuksista. Laadullisena tutkimuksena toteutetun opinnäytetyömme tavoitteena oli sijaishuoltoon asiakaslähtöinen kehittäminen nuorilta kerätyn kokemustiedon avulla. Kokemustiedon avulla on mahdollista jäsentää ja soveltaa teoreettista tietoa. Kun ymmärrys ja osaaminen asiakkaan kokemusmaailmasta syvenee, voidaan tätä kokemustietoa käyttää asiakkaiden tarpeiden parempaan tunnistamiseen sekä palveluiden ja toiminnan kehittämiseen. (Kokemustoimintaverkosto 2019, 5, viitattu 18.4.2020.)

Arki muodostuu ihmisen jokapäiväisistä toiminnoista ja rutiineista. Arkea on ihmisen oma kokemus jokapäiväisestä elämästään, mutta lisäksi se on jokapäiväisten toimien ja omien yhteisöjen sekä yhteiskunnallisten rakenteiden vuorovaikutusta. Yksinkertaisimmillaan voidaan todeta, kun arkeen liittyvät toiminnot sujuvat hyvin, silloin arki on hallinnassa. (Myllyniemi 2015, 5.)

Arjenhallintaa on toisaalta yksilön omat valinnat elämäntavoissa kuten terveyteen tai kodinhoitoon liittyvissä toimissa, kun taas ajanhallintaan liittyvä päivärytmin säännöllisyys ja sosiaaliset taidot vaikuttavat myös arjen yhteisöissä, kuten opiskelu- ja työpaikalla tai muissa lähiyhteisöissä toimiseen. Talousosaamista on omien tulojen ja menojen tasapainottaminen niin, että käytössä olevat rahat riittävät arjen toteuttamiseen kuten asumiseen, ruokailuun, laskuihin ja muihin välttämättömiin menoihin. Arjenhallintataitojen tukemisella edistetään nuorten hyvinvointia ja sosiaalista vahvistumista ja siten ehkäistään myös nuorten syrjäytymistä. (Myllyniemi 2015, 5–6.)

Pukkion ja Hoikkalan (2016, 6) mukaan sijaishuollon aikana hyvin suunniteltu jälkihuolto tukee lapsen ja nuoren sijoituksen jälkeisen elämän turvallisuuden tunnetta eikä näitä tulisi tarkastella toisistaan erillään olevina prosesseina. Päädyimme kuitenkin rajaamaan opinnäytetyömme koskemaan nuorten kokemuksia ainoastaan sijaishuollon ajalta, koska opinnäytetyöhön käytettävät resurssimme olivat rajalliset.

2 ARJENHALLINTATAITOJEN TUKEMINEN SIJAISHUOLLOSSA

2.1 Nuori sijaishuollon asiakkaana

Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella perhehoitona, laitoshoidon taikka muulla lapsen edun edellyttämällä tavalla. Sijaishuoltoa voidaan toteuttaa myös sijoittamalla lapsi tai nuori terveydenhuollon yksikköön, itsenäistymisasuntoon, tukiasumiseen tai asumisharjoitteluun. (Räty 2019, 472–473.) Niissä tilanteissa, joissa harkitaan lapsen tai nuoren sijoittamista kodin ulkopuolelle, on kysymys vakavista tilanteista ja jo pitkään jatkuneesta hoidon, tuen ja palveluiden tarpeesta (Heino, Hyry, Ikäheimo, Kuronen & Rajala 2016, 104). Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten perheissä on muita perheitä enemmän arjenhallintaan liittyviä kuormittavia tekijöitä, kuten vanhempien työttömyyttä ja taloudellisia vaikeuksia. Näiden lisäksi vanhempien mielenterveyden ongelmat vaikuttavat vanhemmuuden toteuttamiseen. Vaikeudet lapsen kasvuympäristössä eivät kuitenkaan yksin ole syitä sijaishuollon tarpeelle, vaan vaikeudet lapsen hoidossa ja huolenpidossa voivat johtua myös lapsen fyysisestä tai neurologisesta sairaudesta, väkivaltaisesta käyttäytymisestä, koulunkäynnin vaikeuksista tai päihteiden käytöstä. (Ristikari, Keski-Säntti, Sutela, Haapakorva, Kiilakoski, Pekkarinen, Kääriälä, Aaltonen, Huotari, Merikukka, Salo, Juutinen, Pesonen-Smith & Gissler 2018, 74.)

Lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamista suunniteltaessa on tärkeää huomioida, millaisessa paikassa lapsi sijoitettuna asuu sekä millaista huolenpitoa ja hoitoa hänelle siellä annetaan. Kaikki lapset tarvitsevat rakastavan ihmissuhteen ja asumisyhteisön, jossa yhdistyvät huolenpito, oppiminen, kuntoutuminen, hoito, eheytyminen ja kasvu aikuisuuteen. (Heino 2013, 105.) Lastensuojelussa tehtävää työtä ohjaavat ihmisyttä ja ihmisoikeuksia korostavat arvot sekä periaatteet (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019, viitattu 10.2.2020). Kaiken keskiössä on konkreettisen avun ja tuen järjestäminen inhimillistä arvokkuutta osoittavalla tavalla (Bardy 2013, 74). Sijoituksella pyritään takaamaan, että lapsi ja nuori voisi iloita omasta olemassaolostaan ja tuottaa myös iloa muille ihmisille. Sijaishuollon aikana on myös tärkeää auttaa lasta ja nuorta näkemään uusia mahdollisuuksia elämässään ja arvostamaan itseään. (Känkänen 2013, 267, 269.)

Suomessa oli vuonna 2000 12 672 lasta ja nuorta sijoitettuna kodin ulkopuolelle, kun vastaava luku oli vuonna 2019 18 928 lasta ja nuorta. Kodin ulkopuolelle sijoitetuista 59 % oli huostaanotettuja

vuonna 2019. Suomessa ei ole koskaan aikaisemmin ollut yhtä paljon kiireellisesti sijoitettuja, huostassa olevia tai muuten sijoitettuja lapsia ja nuoria kuin vuonna 2019. Eniten kiireellisesti sijoitettiin 16-vuotiaita nuoria ja 16–17-vuotiaiden ikäryhmä on selvästi suurin joukko myös huostassa olevien lasten määrästä. (Forsell, Kuoppala & Säkkinen 2020, 1–6, viitattu 4.8.2020.) (Forsell, Kuoppala & Säkkinen 2020, 1–6, viitattu 4.8.2020.)

Eronen (2013, 9–10) toteaa huostaanotettujen lasten institutionaalisia polkuja seuraavassa tutkimuksessaan, ettei huostaanotetuista lapsista voida puhua yhtenäisenä kategoriana, sillä lasten institutionaaliset polut eroavat niin ajallisesti kuin myös tarpeiden mukaan. Hänen tutkimuksen tulosten perusteella huostaanoton väliaikaisuus ei toteudu eikä huostaanotot lakkaa lapsen kotitilanteen paranemisen vuoksi. Nämä lasten instituutionalliset polut jakautuvat aina kahtia. Osalle kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista rakentuu turvallisuutta, pysyvyyttä ja hyvinvointia tukeva polku. Osalle kuitenkin polusta muodostuu turvaton, katkoksellinen ja ristiriitainen, jolloin lapsen hyvinvointi on uhattuna.

Sijoitettuna olleiden lasten ja nuorten sijaishuoltopaikkojen vaihtuvuutta ja määrää voi selittää sillä, että usein ensimmäinen paikka on tarkoitettu lyhytaikaiseen sijoitukseen, josta nuori tarpeen vaatiessa siirtyy pidempikestoista sijaishuoltoa tarjoavaan yksikköön. Toisaalta nuori on voinut joutua sijoitetuksi useampaan kertaan eikä aikaisemmassa paikassa ole ollut nuorelle tilaa. Näin ollen muutokset sijaishuoltopaikoissa eivät siis aina liity nuoren käytökseen tai muuttuneisiin tarpeisiin, vaan syynä on usein organisaatioiden rakenteet. (Pietilä 2017, 69; Eronen 2013, 57.)

Kun nykyisin kodin ulkopuolelle sijoitettavat lapset ovat yhä useammin jo nuoruusiässä, se tarkoittaa, että he ovat olleet jo kauemmin epävakaisissa oloissa ja heidän haasteensa ovat monimuotoisia sekä vaikeita. Sijoituspaikan osalta tilanteen tekee pulmalliseksi, jos nuoren täysi-ikäisyys on lähellä ja nuoren vaikeudet ovat suuria. (Sinkkonen 2015, 148, 154.) Niissä tilanteissa ei enää ehkä ehditä tai kyetä vaikuttamaan nuoren ongelmiin. Sijaishuollon tärkeänä tehtävänä on silloin herättää nuorella halu muutokseen ja vahvistaa nuoren kykyä järjestellä tulevaisuuteen liittyviä asioita (Kestilä, Väisänen, Paananen, Heino & Gissler 2012, 61). Toisaalta vaikeissa olosuhteissa eläneiden nuorten kompetenssi kohdata elämään liittyviä haasteita tai kyky selviytyä vaativista tilanteista on saattanut jopa vahvistua nuoren ottaessa jo varhain vastuuta itsestään ja perheenjäsenistään (Juvonen 2015, 47). Teini-ikäisenä sijoitetuilla lapsilla heidän omat ongelmansa ovat perheiden vanhemmuuteen liittyvien kuormittavien tekijöiden ohella keskeisimpiä syitä sijoitukselle (Ristikari ym. 2018, 81).

Vaikka suomalaiset nuoret muuttavat lapsuudenkodeistaan verrattain aikaisin muihin eurooppalaisiin nuoriin nähden, kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret joutuvat itsenäistymään muita nuorempina (Ristikari, Törmäkangas, Lappi, Haapakorva, Kiillakoski, Merikukka, Hautakoski, Pekkarinen & Gissler 2016, 57; Malm 2018, 11). Kun huostaanotto päättyy nuoren täytettyä 18- vuotta, osa sijoitetuista nuorista haluaa päästä heti irti systeemistä (Eronen 2013, 5). Sijoitettuna olevien nuorten itsenäistymisvaihe jää ajallisesti lyhyemmäksi kuin vanhempien luona asuvilla nuorilla, sillä vanhempien luona asuvat nuoret voivat käyttää samaan elämänvaiheeseen useita vuosia (Heino & Johnson 2010, 278).

Sijaishuollon tehtävänä on antaa tukea nuorelle niin, että hän selviää tulevaisuudessa itsenäisen elämän vaatimuksista (Harkko, Lehikoinen, Lehto & Ala-Kauhaluoma 2016, 84). Jotta irrottautuminen sijaishuoltopaikasta ja itsenäisen elämän aloittaminen sujuisi mahdollisimman hyvin, henkisen tuen lisäksi nuori tarvitsee hyvin konkreettista, tarpeisiinsa vastaavaa ja intensiivistä tukea. (Känkänen 2013, 271.) Törrösen & Vauhkosen (2012, 93) haastatteleminen nuorten mukaan, itsenäistyminen on yksilöllistä ja sijaishuollon päättäminen pitäisi harkita yksilöllisesti nuoren oman toiveen mukaisesti. Sen sijaan, että päätöksiä nuoren itsenäistymisestä tehdään palvelujärjestelmästä käsin, päätökset tulisi tehdä nuorten näkökulmasta käsin. Nuoren tarvitsemaa tukea tulisi vähentää asteittain niissä jokapäiväisissä arjen toiminnoissa, mitä siirtymisessä nuoruudesta aikuisuuteen ja siihen liittyvässä itsenäistymisessä tulisi osata ja hallita (Harkko ym. 2016, 84). Myös Törrösen & Munn-Giddings (2018, 155) ehdottavat, että sijaishuollossa olevilla nuorilla olisi mahdollisuus itsenäistyä vaiheittain ja lähteä sijaishuoltopaikasta vasta, kun kokevat olevansa siihen valmiita.

2.2 Arjenhallinta ja arjenhallintataidot

Arkea on vaikea määritellä selkeästi, sillä se ei ole pysyvää vaan aikaan, paikkaan ja kulttuuriin sidoksissa olevaa. Jokaisen ihmisen arki on yksilöllistä ja se muodostuu elämäntilanteen mukaisesti. Tuotamme arkea koko ajan ja meillä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaiseksi arkemme muodostuu. Arki sisältää jokapäiväiseen elämään kuuluvia toimintoja ja asioita. Arjenhallinta sisältää arjen taitojen osaamista. Näihin arjen taitoihin kuuluu itsestä ja omasta terveydestä sekä hygieniasta huolehtiminen, ruoan hankkiminen ja sen valmistaminen, siivous, hankintojen tekeminen, omien raha-asoiden hoitaminen, viranomaisasiointi sekä riittävä uni ja säännöllinen ruokailu.

Nämä arjen rutiinit muodostavat sujuvan arjen kulun. Lisäksi arjenhallintaan kuuluu ajankäytön hallinta, jolla tarkoitetaan sitä, onko kaikkiin arjen toimintoihin riittävästi aikaa. (Korvela & Nordlund 2015, 193–195.) Suomen Mielenterveysseura ry:n (2020, viitattu 5.3.2020) laatiman Mielenterveyden käsi- mallin mukaan, päivän rytmi muodostuu ihmissuhteista ja tunteista, liikunnasta, harrastuksista ja luovuudesta, arvoista ja päivittäisistä valinnoista, unesta ja levosta sekä ravinnosta ja ruokailusta. Nämä tekijät tukevat arjessa jaksamista.

Malm (2018, 37, 68) kirjoittaa nuoren itsenäistymisen olevan kasvamista aikuiseksi ja kiinnittymistä aikuiselämään. Itsenäisyyteen ja aikuisuuteen liitetään käsitys vastuun ottamisesta. Nämä vastuut liittyvät arjenhallintaan kuten omillaan asumiseen, kodinhoitoon, opiskeluun ja työelämään, parisuhteeseen ja perheeseen sekä yhteisöllisesti vastuulliseen käyttäytymiseen. Suurin osa nuorista itsenäistyy ilman suuria ongelmia. Toimivan tukiverkoston merkitys korostuu niissä tilanteissa, jos nuoren itsenäistymisessä ilmenee haasteita kuten yksinäisyyttä, epävarmuutta tulevaisuudesta tai toimeentulosta. (Mäkäräinen 2016, viitattu 17.4.2020.) Koulutuksella, työllistymisellä sekä arjenhallinnalla on suuri merkitys nuoren itsenäistymiselle ja yhteiskuntaan kiinnittymiselle. Näiden puuttumista pidetäänkin merkittävänä syrjäytymisen riskitekijöinä (Honkakoski, Kinnunen & Vuojärvi 2016, 9–10; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018, viitattu 10.2.2020).

Arjenhallintataidot ovat oleellisia taitoja nuorella, jotta siirtymävaiheet kohti tasapainoista aikuisuutta onnistuisivat. Kun arkipäivää tuottavat prosessit ovat nuoren hallinnassa, hän kokee voitavansa tehdä valintoja ja vaikuttaa omaan elämäänsä ja ympäristöönsä. (Korvela ym. 2015, 193–195.) Tässä itsenäistymisen tuessa nuoren oma näkemys elämäntilanteestaan on keskeinen. Itsenäistymisen saavuttamiseen ei riitä tiettyjen arkeen liittyvien kriteerien täytyminen, vaan arjen sujumisesta tulee keskustella nuoren oman kokemuksen kanssa. (Malm 2018, 50, 63.)

Myös Salomonin (2014a, 10–43) mukaan, nuoren itsenäistymisprosessissa merkittäviksi taidoksi muodostuvat ajan käyttö ja arjenhallinta. Lastensuojeluntyöntekijät kohtaavat usein nuoria, joilla on vakavia arkirytmien ongelmia. Nämä arkirytmien ongelmat saattavat näyttäytyä mm. vuorokausi- ja unirytmiongelmina sekä olemattomina ruokailuaikoina. Kyseisillä nuorilta puuttuvat aikaan ja paikkaan sidotut rutiinit sekä raja levon ja aktiivitoiminnan välillä saattaa häilyä. Arkirytmien nuori on suuntautunut usein omaehtoiseen toimintaan, kuten yöisin tietokoneen käyttöön. Arjenhallinnan ongelmassa nuorella on vaikeuksia pitää kiinni mm. sitoumuksista, sillä hän on menettänyt ”ajantajunsa”, eikä hän osaa arvioida ajankäyttöä. Hän ei esimerkiksi kykene heräämään aamuisin ajal-

laan eikä osaa arvioida kuinka kauan liikkuminen paikasta toiseen kestää. Arjenhallintaan ja arki-rutiineihin sisältyvät myös rahankäytön osaaminen, kodin siisteyden ylläpitäminen, byrokratian hallitseminen ja koulutukseen sekä työelämään hakeutuminen toimeentulon turvaamiseksi. (Malm 2018, 63.) Korvela & Tuomi-Gröhn (2014, 15–16) mainitsevat, että mitä enemmän arjessa on kiinteitä tapahtumia eli rutiineja, sitä tukevampaa arki on. Korvela (2003, 145) pitää juuri näitä rutiineja ja arjen rytmiä arjen tukirankana.

Samoin Törrösen ja Vauhkosen (2012, 101–102) tutkimuksessa tulee esille, että sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten isoimmat kipukohtat ovat puutteelliset nuorta tukevat sosiaaliset suhteet sekä puutteelliset kodin huolehtimisen taidot, vaikeudet taloudenhallinnassa ja siten myös vaikeus selvitä vuokranmaksusta sekä itsetunto-ongelmat. Näiden syiden vuoksi nuoren luottamus lähellä oleviin ihmisiin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan on alhainen. On vaikeaa tulla autetuksi, kun ei ole luottamusta toisiin ihmisiin. Itsenäistyvän nuoren ei kuitenkaan tarvitse kokea huonommuuden tunteita pyytäessään ja ottaessaan vastaan konkreettista apua ja tukea. Itsenäinen asuminen ja siihen liittyvät arjentoiminnot voivat tuntua yleensäkin nuorista vaativimmilta mitä he ovat etukäteen ajatelleet. (Juvonen 2015, 100.) Suomalais-englantilaiseen yhteistutkimukseen osallistuneet sijaishuollossa olleet nuoret kertovat nuorten tarvitsevan vakautta ja pysyvyyttä elämäänsä, mielekästä tekemistä, sosiaalisia suhteita, terveydenhuoltoa sekä usein myös taloudellista tukemista (Törrönen & Munn-Giddings 2018, 153).

2.3 Arjenhallintataitojen tukeminen sijaishuollossa

Erosen (2013, 69, 78) tekemän tutkimuksen mukaan, lapsen tilannetta sijaishuollon aikana tukevat sijaishuollon sosiaaliset suhteet, vanhempien, läheisten ja suvun tuki sekä lapsen itsenäistyminen että lapsen sitoutuminen opiskeluun. Myös turvallinen ja johdonmukainen arki ja kasvatus sekä lapsuudessa tapahtuneiden asioiden käsitteleminen tukevat lasten selviytymistä. Omahoitajan terapeuttista merkitystä lapsen kohtaamisissa ei aina ymmärretä, eikä sitäkään, kuinka arjen käytännöt, rutiinit, ennakoitavuus ja arkiset toimet voivat olla lapselle parasta hoitoa, jota lapsi voi saada (Sinkkonen 2015, 162).

Myös Lehdon (2018, 113) mielestä turvallinen, ennakoiva ja hoitava arki on ensiarvoisen tärkeää lapsen kuntoutumisen kannalta. Sijaishuoltoyksiköissä tavallinen arki on kaiken ydin. Tavallisen arjen jatkuvuus ja pysyvyys on nuorelle yksi eheytyksen edellytyksistä. (Kettunen 2018, 118.) Päivärytmin opetteluun voi mennä paljonkin aikaa sekä laitoksen henkilökunnan resursseja (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020, viitattu 3.5.2020).

Sijaishuollossa tapahtuviin rutiineihin kuuluvat samanlaisina toistuvat ja samaan aikaan tapahtuvat aamu- ja iltatoimet, säännölliset ruokailuajat ja nukkumaanmeno. Aikuisten tehtävänä on pitää struktuuria yllä, sillä niiden puuttuminen saattaa aiheuttaa lapselle kroonista epävarmuutta ja stressiä. Sijoitettu lapsi takertuu päivittäisiin rutiineihin joskus epätoivoisestikin, sillä ne helpottavat hänen ahdistustaan. (Sinkkonen 2018,13.) Laakso (2016,166) tuo esille artikkelissaan, että nuoret kertovat huostaanoton myötä muun muassa huolenpidon parantumisesta, aikuisten asettamien rajojen tärkeydestä ja oman vastuunkannon taakan helpottumisesta. Yhteisen ajan ja yhdessä tekemisen lisääntyminen aikuisten kanssa koettiin myös positiivisena asiana. Lisäksi kasvuympäristön rauhallisuus ja mahdollisuus rauhoittua tekemään omia asioita koettiin merkityksellisiksi.

Sijaishuollossa olevilla lapsilla ja nuorilla on nimetty työntekijä, omaohjaaja, joka vastaa lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Sinkkonen (2018, 15) puhuu omahoitajasuhteen tärkeydestä lastensuojelun työskentelyssä. Aikuisen ja lapsen dialogisen prosessin lopputuloksena on lapsen reflektiivisen kyvyn, itseymmärryksen ja omien tunnereaktioiden hallinnan paraneminen. Omahoitajasuhteessa tapahtuu lapsen luottamuksen voittaminen, sillä omahoitaja on lapsen tärkein aikuinen ja viettää aikaa lapsen kanssa arkisissa toimissa, mutta myös kahdenkeskistä aikaa antaen. Turvallisella vuorovaikutuksella ja aidolla kohtaamisella voidaan saada aikaan pysyviä myönteisiä vaikutuksia (Timonen-Kallio, Yliruka & Närhi 2017, 26). Omaohjaajan tehtävinä on muun muassa hahmottaa kokonaiskuva lapsen sen hetkisestä sekä aikaisemmasta elämästä ja kasvuympäristöstä, yhteydenpito viranomaisverkostoihin ja rakentaa arkea lapselle laitoksessa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020, viitattu 3.5.2020.)

Lastensuojelulaitosten keskeisenä työtapana on perhekeskeisyys ja perheisiin pyritään luomaan hyvä yhteistyösuhde. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020, viitattu 3.5.2020.) Niin lapsen kuin perheenkin kanssa työskentelyssä työskentelyn lähtökohtana pidetään ratkaisu- ja voimavarakeskeisyyttä ongelmakeskeisen asioiden tarkastelun sijasta. Työskentelyssä pyritään löytämään ja tunnistamaan yhdessä asiakasperheen kanssa heidän omia voimavarojaan, vahvuuksia ja kykyjä,

joiden avulla tilanteeseen on mahdollista löytää ratkaisuja ja pyrkiä muutokseen. (Petrelius & Eriksson 2018, 97, 101; Timonen-Kallio ym. 2017, 22). Lapsen edun ja kodin ulkopuolelle sijoittamisen onnistumisen kannalta, myös vanhempien kuntoutumisen tukemisella ja palvelujen piiriin kannustamisella on keskeinen rooli sijaishuoltotyössä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a, viitattu 24.1.2021). Lastensuojelun asiakkaana olevan perheen kanssa työskennellään usein monialaisesti. Avoin ja suunnitelmallinen yhteistyö kaikkien toimijoiden välillä selkeyttää toimijoiden rooleja ja vähentää esimerkiksi työskentelyssä käytettävien menetelmien päällekkäisyyttä. (Kaikko & Friis 2013, 117–118.)

Sijaishuoltopaikan ja perheiden kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteina on lapsen ja perheen yhteydenpidon ja vuorovaikutuksen tukeminen sekä vanhemmuuden tukeminen ja jakaminen. Näistä erityisesti yhteydenpito perheen kanssa yleensä toteutuu hyvin. (Kanth 2016, 88.) Myös Lastensuojelun keskusliiton selvityksessä (Kivistö & Hoikkala 2014, 21) tulee esille, että sijaishuoltolaitoksista ollaan säännöllisesti yhteydessä lapsen huoltajiin ja raportoidaan lapsen kuulumisia. Yhteydenpito liittyy usein myös lapsen kotilomien suunnitteluun. Perheen kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää niissäkin tilanteissa, vaikka lapsen kotiutumislle ei olisikaan edellytyksiä. Lapsen ja nuoren huoli oman vanhemman hyvinvoinnista ja mahdollinen syyllisyys vanhemman ongelmista voi helpottua, kun lapsi tai nuori tietää, että vanhemmat otetaan huomioon ja heitä kuunnellaan (Kettunen 2018, 119). Tämän lisäksi oman elämänjangan työstäminen ja lähiverkoston kartoitus auttavat nuorta tulevaisuudessa ja oman identiteetin rakentamisessa. (Timonen-Kallio ym. 2017, 22.)

Lasten ja nuorten kanssa toiminnallisuus on osoittautunut hyväksi tavaksi työskennellä. Muun muassa erilaiset toiminta- ja seikkailuelämykset sekä kokemukset ovat hyviä toimintamuotoja lapsen kuntoutumiselle. Toiminnallisuudella päästään usein pureutumaan myös vaikeisiin tunne-elämän ongelmiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020, viitattu 3.5.2020.) Esimerkiksi yhteisölliset retket mahdollistavat aikuisille ja nuorille viettää aikaa yhdessä toisiltaan oppien. Retkien aikana osallistujien roolit voivat muuttua, jolloin mahdollistuu toisin asemoituminen suhteessa arkeen. Yhteisössä asuvien jäsenten väliset valtasuhteet ja erilaiset asemat voivat tasoittua. Tämä ilmenee toisia kunnioittavana, vastavuoroisina ja avoimina kohtaamisina. (Petrelius ym. 2018, 30.)

Retkillä muodostuneet merkitys- ja kokemussuhteet vaikuttavat myös arjen käytäntöihin. Osallistujat oppivat toistensa erilaisista toiminta- ja reaktiotavoista, jolloin tätä oppimista voidaan hyödyntää arjen erilaisissa neuvottelutilanteissa ymmärtämällä eri osapuolten kokemusmaailmaa. On luontevampaa tuoda esille omia näkemyksiään muun muassa viranomaiskohtaamisissa, kun nuorelle on

syntynyt kokemuksia arkisissa käytännöissä omasta täysivaltaisesta toimijuudesta yhteisön jäsenenä. Nuorten hyvinvointi ja osallisuus sekä ihmissuhdeperustainen työote vahvistuvat retkitoimintojen kautta. (Petrelius ym. 2018, 31.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerromme tutkimuksemme toteutusprosessista. Aluksi avaamme tutkimuksen tarkoitusta, tavoitteita ja tutkimuskysymystä. Näiden lisäksi kerromme valitsemastamme tutkimusmetodologista, aineiston keräämisessä käytetystä tutkimusmenetelmästä, aineiston keruusta ja kohderyhmästä, aineiston analysoinnista sekä tutkimuksen eettisyydestä ja luotettavuudesta.

3.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyönämme toteutettavan laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli kuvailla nuorten kokemuksia arjenhallintataitojen tuesta sijaishuollon aikana. Tutkimuksen tavoitteena oli sijaishuoltotyön asiakaslähtöinen kehittäminen nuorilta kerätyn kokemustiedon avulla. Nuorten kokemusten kuuleminen ja esille tuominen on arvokasta, koska näitä kokemuksia hyödyntäen yhteistyötahonamme toimiva sijaishuoltoyksikkö voi kehittää toimintaansa vastaamaan paremmin nuorten tarpeisiin.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymyksenä oli: Millaisia kokemuksia nuorilla on arjenhallintataitojen tuesta sijaishuollon aikana?

Omat oppimistavoitteemme liittyivät sosiaalialan ammattikorkeakoulun kompetensseihin (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2016). Eettisen osaamiseen liittyvänä oppimistavoitteenamme oli ylläpitää sosiaalialalla edellytettävää eettistä reflektiota koko opinnäytetyöprosessin ajan aina suunnittelusta raportointiin. Tavoitteemme oli myös asettua haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja ryhmien puolelle kuulemalla nuoria sekä tuomalla esiin heidän kokemuksensa arjenhallintataitojen tuesta sijaishuollon aikana ja näin edesauttaa sijaishuoltotyön kehittämistä.

3.2 Laadullinen tutkimus

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa ihmisen kokemukset, näkemykset ja asioiden merkitykset kiinnostavat tutkijaa. Laadullinen tutkimus tehdään aidossa kontekstissa, mikä tarkoittaa, että tutkija menee ilmiön pariin (Kananen 2017, 22, 36). Tavoitteena on tavoittaa ihmisen omat

kuvaukset koetusta elämästä (Vilka 2015, 118.) Valitsimme tutkimusmetodologiksi laadullisen tutkimuksen, koska opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla nuorten kokemuksia arjenhallintataitojen tuesta sijaishuollon aikana.

Lastensuojelussa nuoret tulee nähdä muutoinkin kuin lastensuojelun asiakkaina. He ovat yksilöitä, joilla on henkilökohtaista kokemusta ja arvokasta tietoa siitä, miten lastensuojelu on vaikuttanut heidän elämäänsä. He ovat oman elämänsä asiantuntijoita. (Vario 2014, 37.) Muukkonen (2013,169) kirjoittaa, että lapsen kokemus ja tieto ei tule tietoon, jos sitä ei kysytä suoraan lapselta itseltään. Lapsi osaa kertoa hyvinkin sujuvasti tarpeistaan, huolistaan ja elämästään sekä myös arvioida arkeaan. Nuoret antavat yhteiseen keskusteluun omien kokemustensa näkökulman (Barkman, Inkinen, Isoniemi & Vario 2017, 7). Kukaan toinen ihminen ei voi täysin tietää eikä ymmärtää toisen kokemuksia (Hirschovits-Gerz, Sihvo, Karjalainen & Nurmela 2019, 10).

Laadullinen tutkimus tutkii yksittäistä ilmiötä ja siten myöskään tutkimustulos ei ole yleistettävissä, vaan se pätee ainoastaan tutkimuskohteen osalta. Laadullinen tutkimus antaa uudenlaisen tavan ymmärtää ilmiötä. (Kananen 2017, 36.) Sen erityispiirteenä on, että siinä ei pyritä totuuden löytämiseen tutkittavasta asiasta. Tavoitteena sen sijaan on tutkimusprosessin aikana muodostuneiden tulkintojen avulla tuoda esille jotain esimerkiksi ihmisen toiminnasta, mikä on välittömän havainnon tavoittamattomissa. Näiden tulkintojen aukaisemisen avulla luodaan tutkimuksessa ohjeita, tietoa ja kuvauksia tutkittavasta asiasta. (Vilka 2015, 120.) Huomioitavaa on myös, että tutkimuksessa tehtyihin valintoihin, tulkintaan ja johtopäätöksiin vaikuttaa myös tutkijan oma ymmärryshorisontti (Vilka 2015, 67).

3.3 Teemahaastattelu

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun, sillä kuten Tuomi ja Sarajärvi (2018, 74, 88) toteavat, kun halutaan selvittää ihmisen ajatuksia, paras tapa selvittää asiaa on kysyä ihmiseltä itseltään. Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. Teemahaastattelussa tutkimustehtävästä poimitaan keskeisimmät teemat, joita tutkimushaastattelussa tulee käsitellä, jotta saadaan vastaus tutkimuskysymykseen (Vilka 2015, 124).

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, koska yksilöhaastattelu soveltuu omakohtaisten kokemusten tutkimiseen (Vilkkä 2015, 123). Lisäksi yksilöhaastattelu tuli kysymykseen sen vuoksi, että haastateltavat eivät tunteneet toisiaan, emmekä me saaneet myöskään paljastaa haastateltavia toisilleen. Muutoinkin meidän oli pidettävä tarkoin huolta haastateltavien anonymiteetista, sillä lastensuojeluasiakkuus on erittäin arkaluonteista ja salassa pidettävä asia.

Teemahaastattelun valintaa puolsi myös se, että näin saimme vastauksia kaikkiin etukäteen valittuihin teemoihin (liite 2). Etukäteen valitut teemat ja niihin liittyvät kysymykset eli teemahaastattelun runko perustuivat tutkimuksen viitekehykseen. Selvitimme alan kirjallisuuden ja aikaisempien tutkimusten perusteella tutkimustehtävään liittyviä ilmiöitä kuten sitä, mitä arjenhallintaidoilla tarkoitetaan ja mitä ne pitävät sisällään. Lisäksi selvitimme, miten sijaishuollossa asuvan nuoren itsenäistyminen ilmenee. Viitekehyksen perusteella muodostimme tutkimushaastattelun teemat sekä käytettävät apukysymykset. Näiden apukysymysten avulla ylläpidimme keskustelunomaista haastattelua ja pystyimme johdattelemaan keskustelua niin, että saimme käsiteltyä kaikki valitsemamme teemat. Lisäksi pystyimme tarkentamaan haastateltavien vastauksia ja syventämään niitä lisäkysymysten avulla. Vaikka perinteisesti teemahaastattelussa haastattelun teemat on etukäteen mietitty, haastattelun kulkua ei kuitenkaan ohjaa kysymysten tarkka muoto tai järjestys. Teemahaastattelun voidaankin täten ajatella olevan eräänlainen keskustelu haastattelijan ja haastateltavan välillä. (Eskola & Vastamäki 2015, 27).

Haastattelun teemoiksi valitsimme teoreettiseen viitekehyksen perusteella arjenhallintataitoihin liittyviä asioita. Nämä teemat olivat kodinhoito, terveydestä huolehtiminen, koulutus ja työ, ajan käyttö, taloudenhallinta, palveluissa asioiminen sekä sosiaaliset suhteet (Korvela & Nordlund 2015, 193–195; Törrönen & Vauhkonen 2012, 101–102).

Kodinhoitoon liittyvässä teemassa käsitelimme kodin puhtaanapitoa ja vaatehuoltoa. Terveydestä huolehtimisella tarkoitimme fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia. Terveyteen liittyi myös kokemukset terveellisiin ruokailutottumuksiin, päihteettömyyteen ja liikkumiseen saadusta tuesta, mutta myös siihen, kuinka huolehtia omasta henkisestä hyvinvoinnista, jotta kykenee kohtaamaan vastoinkäymisiä ja selviytymään niistä. Koulutus ja työ osiossa käsitelimme nuorten kokemuksia koulunkäyntiin, jatko-opintoihin hakeutumiseen sekä mahdollisen työpaikan löytymiseen liittyvästä tuesta. Ajankäytön kohdalla keskusteltiin vuorokausirytmistä, nukkumisesta, ajan käytön suunnittelemisesta ja vapaa-ajan viettämisestä. Taloudenhallinnalla tarkoitimme rahankäytön osaamista; kuinka saada rahavarat kuukaudessa riittämään, paljonko rahaa menee kuukaudessa erilaisiin laskuihin

ja ruokaan. Nuoret tarvitsevat tukea myös erilaisissa palveluissa asioimiseen. Sijaishuollon päätyttyä nuori ei välttämättä tiedä, missä asiassa hän voi kääntyä kenenkin viranomaisen tai palveluntuottajan suuntaan. Käsittelimme kokemuksia asioimisesta muun muassa Kelan, poliisin ja lastensuojelun palveluissa, kuten oman sosiaalityöntekijän kanssa. Sosiaaliset suhteet -teema piti sisälleen kokemuksia nuorten läheisistä, kavereista ja tukiverkostoista, joiden tarjoamaa tukea nuori pitää itselleen tärkeänä.

3.4 Aineiston keruu ja tutkimukseen osallistujat

Tutkimuksen tarkoituksen oli kuvailla nuorten kokemuksia arjenhallintataitojen tukemisesta sijaishuollon aikana, jonka vuoksi kohderyhmäksi valikoitui yhteistyötahonamme toimivan sijaishuoltoyksikön entiset asiakkaat. Rajasimme kohderyhmän koskemaan niitä nuoria, jotka olivat olleet sijoitettuna yli vuoden ja olivat täysi-ikäisinä muuttaneet itsenäiseen asumiseen yhteistyötahonamme toimivasta sijaishuoltoyksiköstä viimeisten kolmen vuoden aikana. Yli vuoden kestäneissä sijoituksissa nuori oli ehtinyt asua ja elää sijaishuoltoyksikön normaalia arkea ja saanut näin kokemusta sijaishuollon toiminnasta. Tutkimuksessa mukana olevat nuoret olivat jälkihuollon asiakkaina tai elivät elämäänsä jo itsenäisesti ilman jälkihuollon tukitoimia.

Lähetimme haastattelukutsun (liite 1) yhteistyötahonamme toimivan sijaishuoltoyksikön yhteyshenkilölle ja pyysimme häntä välittämään haastattelukutsun kohderyhmässä rajatulle joukolle. Vaitiolovelvollisuus esti yhteistyötahonamme luovuttamasta nuorten yhteystietoja meille tutkimuksen tekijöille. Haastattelukutsu lähetettiin seitsemälle sijaishuoltoyksikön entiselle asiakkaalle. Kutsussa haastattelusta kiinnostuneita nuoria pyydettiin ottamaan yhteyttä suoraan meihin tutkijoihin. Tämän tarkoituksena oli suojata nuorten anonymiteettiä siltä osin, että sijaishuoltoyksikössä työskentelevät työntekijät eivät saa tietoonsa, ketkä nuoret ovat osallistuneet haastatteluun. Tästä vaitiolovelvollisuudesta säädetään muun muassa laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812 14§). Yhteystietoina ilmoitimme puhelinnumeromme ja sähköpostiosoitteemme.

Neljä nuorta kuitenkin ilmaisi kiinnostuksensa osallistumiseen ottamalla yhteyttä suoraan sijaishuoltoyksikköön haastattelukutsun saatuaan. Nuorten omasta toivomuksesta sijaishuoltoyksikön yhteyshenkilö välitti nuorten puhelinnumerot meille tutkijoille, jotta pystyimme ottamaan nuoriin yhteyttä ja sopimaan haastatteluiden ajankohdista. Korona-pandemian vuoksi olimme ilmoittaneet

haastattelukutsussa, että haastattelut tehdään etäyhteyden avulla. Suomen hallitus purki pandemiaan liittyviä rajoituksia ennen haastatteluiden sopimista ja päätimme, että voimme toteuttaa haastattelut myös tapaamalla nuoren hänen niin toivoessaan. Yhden nuoren perueessa osallistumisensa, saimme lopulta toteutettua kolmen nuoren haastattelut tutkimusaineiston keräämiseksi. Kaksi haastattelua toteutettiin tapaamalla nuori kasvokkain ja yhtä haastattelua varten käytimme WhatsApp-mobiilisovelluksen videopuhelumuinaisuutta, sillä kyseisen sovelluksen käyttö tuli haastateltavan omasta toiveesta. Haastattelut kestivät 60–90 minuuttia.

Kananen (2017, 19) toteaa, että laadullisessa tutkimuksessa ei voi etukäteen määritellä, paljonko aineistoa kerätään, sillä sitä on kerättävä niin paljon, että tutkimustehtävä ratkeaa ja tutkija ymmärtää ilmiön. Siksi on tärkeää, että ne henkilöt, jotka tutkimukseen osallistuvat, tietävät tutkittavasta aiheesta mahdollisimman paljon ja heillä on kokemusta asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Kaikilla tutkimushaastatteluun osallistuneilla nuorilla oli usean vuoden ajalta kokemuksia sijaishuollosta ja osa oli vielä jälkihuollon asiakkaana.

Nauhoitimme kaikki haastattelut. Nauhoitus oli perusteltua, sillä muistiinpanojen kirjoittaminen säärkee aidon vuorovaikutuksen haastattelijan ja haastateltavan välillä. Tällöin myös haastattelijan huomio kiinnittyy kirjoittamiseen eikä haastateltavaan ja hänen tuottamaan puheeseensa. Haastattelutilanteen tulee olla mahdollisimman luonnollinen (Kananen 2017, 85). Mainitsimme kutsukirjeessä haastattelujen nauhoittamisesta, mutta haastattelujen alussa pyysimme vielä suullisen luvan nauhoittamisesta, jolloin lupa tallentui myös nauhoitteelle. Kerroimme nuorille, että säilytämme nauhoitteita ainoastaan tutkimuksen ja opinnäytetyön tekemisen ajan, jonka jälkeen hävitämme sähköisenä tiedostona olevat nauhoitteet tietokoneelta.

Haastattelun aikana on tärkeää varmistaa, että haastateltava ymmärtää kysymyksissä käytetyt sanat (Vilka 2015, 127). Käytimme mahdollisimman yksiselitteisiä ja ymmärrettäviä sanoja välttääksemme tulkintaongelmia haastattelun aikana. Teemahaastattelussa tuleekin huomioida, että haastattelu etenee haastateltavan ehdoilla (Kananen 2017, 77). Vaikka olimme laatineet teemahaastattelurungon, halusimme antaa nuorille mahdollisuuden kertoa heille itselleen tärkeistä asioista haastattelun aikana. Kuten Kananen (2017, 77) mainitsee, haastattelun aikana voi nousta esille uusia aihealueita, joihin pitää tarttua ja keskustella haastateltavan kanssa. Nuorten puheista nousikin esille sellaisia aihealueita, joihin emme etukäteen osanneet varautua.

3.5 Aineiston analysointi

Valitsimme aineiston analysointimenetelmäksi teemoittelun, koska se oli luonteva tapa edetä teemahaastatteluaineiston analysoimisessa. Aloitimme aineiston analysoinnin kuuntelemalla haastattelujen nauhoitukset ja siirsimme haastattelunauhoitteet tietokoneelle. Tämän jälkeen muutimme haastattelut tekstimuotoon, eli litteroimme aineiston Word -tekstinkäsittelyohjelmalla. Litteroinnin tulee vastata haastateltavien suullista puhetta, eikä haastateltavien puhetta saa muokata eikä muuttaa litteroinnissa (Vilka 2015, 138). Litteroimme haastateltavien puheen jättäen pois muun muassa äänen laadun muutokset, tauotukset, puhenopeudet ja äänen voimakkuuden. Litteroidusta tekstissä jätimme pois myös nuorten omat nimet sekä niiden ohjaajien nimet, joita nuoret mainitsivat kertomuksissaan. Muutoin litteroimme haastattelut kokonaisuudessaan. Litteroitua tekstiä kertyi yhteensä 33 sivua, joka kirjoitettiin Arial Narrow- fontilla. Fontin kokona käyttimme 12 ja rivivälinä oli 1. Litteroinnin jälkeen tarkistimme vielä toistemme litteroinnit. Näin halusimme varmistaa litteroinnin oikeellisuuden.

Litteroinnin jälkeen järjestimme jokaisen nuoren kertomuksen etukäteen valittujen teemojen alle, joita oli kodinhoito, terveys, koulutus ja työ, ajan käyttö, rahankäyttö, palveluissa asiointi ja sosiaaliset suhteet. Tämän jälkeen korostimme eri värein jokaisen teeman kohdalla ne asiat, jotka olivat yhteneväisiä nuorten puheissa, toistuivat usein tai jotka olivat tärkeitä tutkimuskysymykseen vastaamisen kannalta. Tämän jälkeen kirjoitimme pelkistäen korostamamme kohdat erilliselle Word-tiedostolle. Tässä vaiheessa huomasimme, ettei etukäteen valitut teemat toimineet lopullisena jaotteluna, sillä nuorten kokemuksista nousi esille asioita, jotka eivät olleet sopivia etukäteen valittuihin teemoihin sekä samantyyppisiä asioita esiintyi useamman teeman alla.

Jatkoimme analyysin tekemistä yhdistelemällä aineistoa niin, että samaa tarkoittavat asiat, yhdistettiin omiksi kokonaisuuksiksi. Näitä kokonaisuuksia tarkastellessamme löysimme edelleen yhteneväisiä aiheita, joiden mukaan teemoittelimme aineistoa. Näitä teemoja olivat: sijaishuollon arjen toiminnot, säännöt, sosiaaliset suhteet, ohjaajien toiminta, vapaa-aika, jälkihuolto, arjen rytmi, asiointi ja taloudenhoito.

Jatkaessamme teemojen tarkastelua huomasimme, että teemoissa ilmeni edelleen päällekkäisyyksiä, joten yhdistelimme tekemiämme teemoja jälleen toisiinsa. Näin toimien saimme lopulta luotua kaksi pääteemaa, joiden alle esitämme tulokset ja vastaamme tutkimuskysymykseen. Nämä kaksi

pääteemaa ovat; nuorten kokemukset konkreettisesta tuesta ja toiminnasta sekä nuorten kokemukset ohjaajien tavasta työskennellä. Haastatteluaineistosta nousi esille myös jatkokehitysideoita sijaishuollon kehittämiseksi, joita esitämme tulosten yhteydessä.

3.6 Eettisyys

Tutkimusaiheen valinnassa eettinen pohdinta liittyy muun muassa tutkittavan asian merkityksellisyteen ja hyötynäkökulmaan. Tutkimuksen ja siitä saatujen tulosten on hyvä olla merkityksellistä tieteenalalle sekä tuottaa hyötyä myös yhteiskunnallisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, viitattu 28.11.2020.) Valitsimme aiheeksi sijaishuoltotyön toteuttamista käsittelevän tutkimuksen, koska lastensuojelun kehittäminen on ollut yhteiskunnallisesti ajankohtaista erityisesti 2010-luvulla, jolloin sijaishuollon asiakasmäärät ovat kasvaneet tasaisesti. Kokemustiedon keräämisellä tuotetaan tietoa sijaishuollon asiakkaana olleiden lasten ja nuorten tarpeista ja toiveista. Eettisten näkökulmien lisäksi aiheen valintaan vaikutti oma kiinnostuksemme sijaishuoltotyöhön.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tutkimuksen tekemisessä käytetään tiedeyhteisöissä yleisesti hyväksytyjä tiedonhankinta- ja arviointimenetelmiä. Tieteelliseltä tutkimukselta edellytetään täsmällisyyttä. Tutkimusmenetelmän valinnassa sekä aineiston keräämisessä, analysoinnissa ja tulosten esittämisessä käytetään tietoisesti ja perustellusti valittuja metodeja. (Vilka 2015, 38–39; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2020, viitattu 10.11.2020). Olemme esittäneet tutkimuksen toteuttamisessa käytetyt menetelmät tässä raportissa ja olemme perustelleet ratkaisut tutkimuksen kontekstiin sopivalla lähdekirjallisuudella.

Hyvä tieteellinen käytäntö myös edellyttää, että tutkija toimii vilpittömästi ja rehellisesti toisia tutkijoita kohtaan (Vilka 2015, 42). Tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen valitsimme uusimpia ja ajan tasalla olevia lähteitä, kuten aikaisempia tutkimuksia ja tekstejä 2010-luvulta. Olemme kunnioittaneet muiden tutkijoiden tekemää työtä viittaamalla lähteisiin asianmukaisesti sekä esittämällä omat ja muiden tutkijoiden ajatukset erillään ja oikein.

Toteutimme opinnäytetyön työelämäyhteistyössä. Allekirjoitimme yhteistyösopimuksen yhteistyötahona toimivan sijaishuoltoyksikön kanssa ennen tutkimuksen toteuttamisen aloittamista. Tämä sopimus toimi samalla tutkimuslupana.

Tutkimuksen eettisten periaatteiden tarkoituksena on tukea tutkijoita ja tutkijaryhmiä suojaamaan tutkimuksen kohteena olevia ihmisiä. Eettiset kysymykset korostuvat tutkijan ja tutkittavan kohtaamisessa. Näitä yleisiä eettisiä periaatteita ovat muun muassa tutkittavien henkilöiden ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen sekä se, että tutkimus ei saa tuottaa tutkittaville ihmisille haittaa, riskejä eikä myöskään vahinkoa. Tutkittavalle on kerrottava kaikki oleellinen tieto tutkimuksesta ja tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimukseen osallistuminen tulee olla täysin vapaaehtoista, eikä kieltäytymisestä saa syntyä minkäänlaisia seuraamuksia. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7–8; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, viitattu 10.11.2020.) Pyysimme nuorilta suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta ja kerroimme heille jo saatekirjeessä aineiston keräämisen tarkoituksesta sekä tutkimustulosten käyttämisestä. Ennen haastattelua muistutimme nuoria, että heillä on halutessaan oikeus peruuttaa tai keskeyttää osallistumisensa missä tutkimuksen vaiheessa tahansa. Nuorilla oli myös mahdollisuus kysyä meiltä lisätietoa tutkimuksesta.

Aineiston keräämisessä ja raportoinnissa tulee huomioida erityisesti tutkimukseen osallistuvien yksityisyyden suoja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 12–13). Myös tietosuojalaki (1050/2018, 35§) edellyttää, että henkilötietojen käsittelyssä saatuja tietoja toisen henkilön ominaisuuksista tai henkilökohtaisista oloista ei saa ilmaista sivullisille eikä käyttää näitä tietoja itsensä tai toisen hyväksi tai toisen vahingoksi. Koko tutkimusprosessin ajan on varjeltava ja kunnioitettava tutkittavia ja toimeksiantajia (Vilka 2015, 46). Tunnistamattomuus pyrittiin varmistamaan siten, että yhteistyötahomme ei saa tietoonsa kuka tutkimukseen osallistuu. Nuoret olivat kuitenkin itse yhteydessä yhteistyötahoomme ja pyysivät heidän kauttaan meidän yhteydenottoamme. Yhteistyötahollemme ei välittynyt tietoa siitä, kuka nuorista lopulta osallistui tutkimushaastatteluun. Nuorten nimitietoja ei käytetty aineiston analysoinnissa eikä tulosten raportoinnissa. Tämä huomioitiin myös suorien lainauksien esittämisessä, jotta nuoria ei tunnisteta sitäkään kautta. Nuorten haastattelut säilytettiin suojatusti tutkijoiden omilla tietokoneilla, henkilökohtaisten salasanojen takana. Hävitimme nuorten henkilö- ja yhteystiedot haastattelujen jälkeen.

3.7 Luotettavuus

Vilka (2015, 197) toteaa, että luotettavuuden arviointia tehdään laadullisessa tutkimuksessa koko tutkimusprosessin ajan. Viime kädessä luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja hänen rehellisyytensä, sillä arvioinnin kohteena ovat tutkijan tekemät teot, valinnat ja ratkaisut. Olemme toimineet

hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla rehellisesti ja yleistä huolellisuutta sekä tarkkuutta noudattaen koko tutkimusprosessin ajan.

Laadullisen tutkimuksella ei tavoitella yleistettävyyttä (Vilkka 2015, 195). Tutkimuksen aineistosta tehdyistä tulkinnoista voidaan kuitenkin saada viitteitä muita vastaavanlaisia tapauksia varten tai tutkimustuloksia voidaan soveltaa toisissa toimintaympäristöissä. Tämä edellyttää, että tutkimukseen haastatelluilla on suhteellisen samanlainen kokemusmaailma tutkittavasta ilmiöstä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, viitattu 1.5.2020.) Opinnäytetyömme haastatteluihin osallistuvat nuoret ovat olleet sijaishuollon asiakkaina. Huomioitavaa kuitenkin on, että laadullinen tutkimuksemme kuvaa haastateltavien subjektiivisia kokemuksia ja aineisto on verrattain pieni. Siten tutkimuksen tulokset eivät tule olemaan yleistettävissä ja siirrettävissä. Yhteistyötahonamme toimivan sijaishuoltoyksikön tulee myös tiedostaa, että nuorten kokemuksiin saattaa vaikuttaa kokemukset myös muissa mahdollisissa sijaishuoltoyksiköissä, eikä tulokset näin ollen välttämättä koske yksinomaan kyseisen yksikön toimintaa nuorten arjenhallintaitojen tukemisessa.

Laadullisen tutkimuksen aineiston analysoinnissa ja tulosten tulkinnessa tulee keskittyä haastateltavien kokemuksiin eikä tutkijat saa rakentaa tuloksia omista kokemuksistaan käsin (Tökkäri 2018, 70–71). Olemme huomioineet tämän haastatteluaineiston huolellisella litteroinnilla, jolloin haastateltavien kokemukset ovat säilyneet mahdollisimman alkuperäisinä aineiston analysoinnin aikana.

Laadullisessa tutkimuksessa saadut tulokset ovat aina kontekstuaalisia eli aikaan, paikkaan ja tutkijaan sidoksissa olevia asioita (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, viitattu 3.3.2020). Vaikka laadullista tutkimusta ei voi koskaan toistaa sellaisenaan, lukijan tulisi kuitenkin päätyä tutkimustekstissä samaan tulokseen tutkimuksen tekijän kanssa (Vilkka 2015, 197–198). Suunnitelimme opinnäytetyömme huolellisesti ja tutkimusraportissa kuvaamme tutkimusprosessin mahdollisimman tarkasti ja selkeästi. Näin toimimalla lukijalla on mahdollisuus arvioida, onko tutkimus mahdollisesti siirrettävissä toiseen kontekstiin. Raportoinnissa käytämme aineistokatkelmia nuorten puheista, joilla havainnollistamme käymäämme vuoropuhelua aineiston kanssa ja todennamme sitä, miten olemme päätyneet tulkintaamme.

Olemme huomioineet ja nostamme esiin myös puolueettomuusnäkökulman (Vilkka 2015, 46). Toinen meistä opinnäytetyön tekijöistä on ollut ammattiharjoittelussa yhteistyötahona olevassa sijaishuoltoyksikössä. Hän ei ole ollut kuitenkaan koskaan yhteydessä tutkimukseen osallistuneiden

nuorten kanssa, sillä kyseiset nuoret olivat jo muuttaneet pois sijaishuoltoyksiköstä ennen ammatinharjoittelun ajankohtaa. Toisella meistä ei ole minkäänlaista kontaktia yhteistyötahoon. Puolueettomuusnäkökulmasta voidaan nostaa myös esille, että meitä opinnäytetyön tekijöitä on kaksi, joten analysoinnin ja tulkinnan aikana johtopäätösten tulee saada molempien hyväksyntä. Koska sidos yhteistyötahoon on olemassa, on erityisen tärkeää, että kaikki asiat tutkimuksessa tehdään niin sanotusti läpinäkyviksi. Tämä läpinäkyvyys kytkeytyy myös tutkimuksen etiikkaan. (Vilkkä 2015, 198.)

Yksi tutkimuksen luotettavuuden perusvaatimus on, että tutkijalla on tarpeeksi aikaa tehdä tutkimus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 165). Aloitimme opinnäytetyön suunnittelun tammikuussa 2020. Suunnitelma valmistui keväällä ja tutkimushaastattelut toteutettiin kesän 2020 aikana. Loppuvuoden 2020 ja vuoden 2021 alussa analysoimme aineiston ja kirjoitimme tutkimusraportin valmiiksi. Olemme pyrkineet välttämään kiireen aiheuttamaa hätiköintiä ja siitä johtuvia epätarkkuuksia sekä mahdollisia virheitä tutkimusprosessin aikana varaamalla riittävästi aikaa tutkimuksen tekemiselle.

4 NUORTEN KOKEMUKSIA ARJENHALLINTATAITOJEN TUESTA

Tutkimusaineiston perusteella nostimme tuloksissa esitettäviksi pääteemoiksi nuorten kokemukset konkreettisesta tuesta ja toiminnasta sekä kokemukset sijaishuollon ohjaajien tavasta tehdä työtä tukea antavina aikuisina. Käytämme suoria lainauksia nuorten kertomuksista havainnollistaaksemme saatuja tuloksia.

4.1 Nuorten kokemukset konkreettisesta tuesta ja toiminnasta

Nuorten kertomuksista nousi esille, miten eri arjenhallintaan liittyvät toiminnot rytmittivät arkea sijaishuollon aikana. Vuorokausirytmiksi oli säännöllistä, ruokailut tapahtuivat aina samaan aikaan päivästä ja säännölliset päivän toiminnot tuli suoritettua, kuten läksyt ja siivoukset. Myös iltaisin nukkumaan meneminen ja aamuisin herääminen, tapahtuivat samaan aikaan. Sijaishuoltopaikassa pidettiin myös säännöllisesti viikko- ja kuukausipalavereita. Se, että eri toiminnoista huolehdittiin ohjaajien toimesta, oli nuorten mielestä hyvä asia, sillä heillä ei ollut säännöllistä vuorokausirytmää ennen sijaishuoltoon tuloa.

”Nukkumaanmeno, hiljaisuus ja heräämisajat, ja sitten kaikki nämä siivouspäivät ja nämä, niistä pidettiin kiinni. Niistä ei päässyt luistamaan ikinä. Kyllä sitä välillä koitti, että en mä jaksaa alkaa luutumaan, mutta kyllä ne katsoivat, että kaikki siivosi.”

Nuoret kokivat koulunkäynnin yhdeksi tärkeimmäksi arjen rytmittäjistä. Arki-iltoina oli nukkumaanmeno-aika ja niin sanottu hiljaisuusaika, jolloin kaikkien tuli olla omissa huoneissaan, sillä aamulla piti nousta ja lähteä ajoissa kouluun. Toisaalta kuitenkin viikonloppuisin ja kesäloma-aikaan ei pidetty niin tarkkaan kiinni nukkumaan menemisestä, vaan nuoret kertoivat, että olivat saaneet valvoa iltaisin pitempään.

Nuoret kertoivat, että harrastukset toivat rytmiä viikon tapahtumiin. He kokivat, että säännöllisiin harrastuksiin kannustettiin ja niitä tuettiin hyvin sijaishuoltopaikan toimesta. Sijaishuoltopaikasta myös kuljetettiin harrastuksiin. Toisaalta kertomuksissa tuotiin esille, että vapaa-aikaan ja harrastamiseen liittyvät toiminnot edellyttivät yhteisistä säännöistä kiinni pitämistä sekä asiallista käyttäytymistä.

”... et pääse lähteen kylälle ennen kuin olet siivonnut huoneen.”

” Ne saattoivat tehdä sillain, että jos jotkut käyttäytyivät huonosti, niin niille, jotka käyttäytyivät edes vähän paremmin, niin keksittiin jotakin tosi hauskaa, esim. kartingia. Ja sitten ne, jotka oikeasti tykkäsi ajaa kartingia ja jotakin, niin ne ei sitten varmasti pääsyt. Oisi kannattanut käyttäytyä!”

Nuoret olivat solmineet ystävyysuhteita niin muihin sijaishuoltopaikan asukkaisiin kuin myös ulkopuolella asuviin nuoriin. Sijaishuoltopaikan ulkopuolisiin nuoriin he olivat solmineet ystävyysuhteita pääasiallisesti koulussa, vapaa-ajalla ja harrastuksissa. Ystävyysuhteet toisiin nuoriin olivat jatkuneet sijaishuollon päätyttyäkin. Nuoret kokivat, että oli ollut heistä itsestään kiinni, miten he saivat luotua suhteita toisiin nuoriin.

Nuorten kertomuksissa tuli kuitenkin esille myös kiusatuksi tulemisen kokemuksia sijaishuollon aikana, joka oli vaikeuttanut ystävyysuhteiden luontia. Sijaishuollossa olevien nuorten keskuudessa esiintyi kiusaamista, jota ohjaajat eivät välttämättä olleet tunnistaneet. Esille nousi, että kiusaamisesta kertominen ohjaajille olisi entisestään huonontanut nuorten keskinäisiä välejä. Ohjaajien tietoon tulleista kiusaamisista oli ollut tapana keskustella ohjaajan ja asianosaisten nuorten kesken. Keskusteleminen ei kuitenkaan välttämättä edesauttanut kiusaamisen loppumista.

”Sitä on sellaista mitä ei ohjaajat huomaa. Se voi olla joku insideläppä, joka on niinku kohdistunut johonkin nuoreen ja nuori ei ymmärrä sitä. ”

”No siis tietenkin aletaan, hei snitch, kaikkee tällasta huuteleen tuol... kaikkee tällasta, niinku vasikka. Ja sit kukaan ei halua olla sun kaveri, niin. Kaikki vaan huutelee, niin onhan se vähä.”

Sijaishuollossa tuettiin nuorten keskinäisiä suhteita muun muassa yhteisten tekemisten muodossa. Nuoret kertoivat, kuinka sijaishuollon aikana harrastettiin ja tehtiin yhdessä asioita. Käytiin erilaisilla reissuilla, menttiin makkaranpaistoon ja autoajeluille sekä käytiin karting-autoilla ajamassa. Nuoret kokivat yhteiset tekemiset kivoiksi ja mukaviksi asioiksi, mutta myös eriäviä mielipiteitä ilmeni vastauksissa. Kerran viikossa pidettävä kahden tunnin puheliton ilta, oli ollut tylsää ja toiveena ilmaistiin, ettei nuoria pakotettaisi tekemään mitään, mikä on tylsää. Puhelimettoman ajan tarkoituksena oli ollut yhteisen ajan viettäminen muun muassa askarrellen tai leffaa katsoen.

”Siis joo, meillä oli sellainen pakollinen kahden tunnin puheliton ilta. Se oli tosi ärsyttävä. Askarrettiin, toiset meni kattoo leffaa, jotain tylsää tekemistä, en mä tiä. Kukaan ei tykännyt siitä. Mä en tiä onko sitä vielä siellä. Eiku se lopetettiin. Kukaan ei oikeesti lähtenyt siihen mukaan. Älkää pakottako mua tekemään mitään, se on tylsää.”

Erilaisissa yhteiskunnallisissa palveluissa asioimiseen nuoret olivat saaneet tukea ja apua lähinnä erilaisten hakemusten täyttämässä kelalle tai jatko-opiskelupaikkaan. Hakemusten täyttäminen oli sijoittunut aikaan, kun nuoret olivat olleet muuttamassa pois sijaishuollosta. Nuoret kokivat, ettei heitä ollut ohjeistettu tarpeeksi viranomaisyhteistyössä, eikä sitä harjoiteltu sijaishuollon aikana. Tämän takia heillä on ollut vaikeaa tietää itsenäisessä elämässä mistä erilaisia palveluja haetaan.

Nuorille järjestettiin tarvittaessa terapiapalveluita, mutta nuoret eivät aina itse kokeneet tarvitsevana terapiaa, vaan kokivat saaneensa tarvitsemansa avun myös muutoin. Nuori saattoi kyetä puhumaan paremmin asioitaan muun muassa sukulaiselle tai muulle itselleen läheiselle henkilölle kuin terapeutille.

”Mä ahistuin terapiassa niin paljon. Mä en halunnut puhua ihmiselle, jota mä en tunne. Mun oli paljon helpompi puhua mun mummulle, äidille ja parille hyvälle ystävälle. Ja se helpotti. Mutta sinne kun mä menin, niin mä vain ahdistuin. Yritettiin pakottaa sinne. Sanottiin etten saa puhelinta huomenna. Mä sanoin, että katotaanko. Sitten mä oon ilman puhelinta. Ei mua kiinnosta. Mä en oo tuonne menossa. Älkää pakottako nuoria puhumaan, jos ne ei oikeesti pysty siihen. Vaan antakaa aikaa.”

Ajan varaamista lääkäriin nuoret eivät olleet sijaishuollossa harjoitelleet, vaan ohjaajat olivat varanneet ajan lääkärille nuorten puolesta. Toisaalta tuli esille, että nuoren oli itse pitänyt muistuttaa ohjaajia lääkärikäynneistä ja muistaa, milloin oli viimeksi käynyt esimerkiksi hammaslääkärissä. Nuoret olivat kuitenkin sitä mieltä, että ohjaajat kyllä käyttivät lääkärissä, kun oli siihen tarvetta.

”Muistuteltiin hammastarkastukseen tai johonkin muuhun piti mennä ja kyseltiin milloin ja missä on viimeksi käynyt. Jos itsellä tuli mieleen, että pitää päästä jossain terveyskeskuksessa käymään, niin sieltä käytettiin. Itse piti kuitenkin muistaa ja ilmoittaa ohjaajalle.”

”Kyllä siellä huolehdittiin kaikki ajat ja yleensä vietiinkin varmaan lääkäriin. Että just kaikki semmoiset on ollut nyt aika hankalia nyt aikuiselämässä, että on pitänyt itse varata kaikki ja silleen. Ehkä se oli vähän huono mutta...”

Nuorten kokemusten mukaan, ohjaajat olivat tukeneet heitä sijaishuollon aikana ylläpitämään suhteitaan vanhempiin. Myös ohjaajat pitivät yhteyttä vanhempiin ja nuorten sosiaalityöntekijöihin muun muassa lähettämällä kuukausittain raportin, jossa kerrottiin, kuinka nuoren kuukausi on mennyt. Lisäksi ohjaajat olivat soitelleet puhelimella vanhemmille ja sosiaalityöntekijöille. Nuoret myös kertoivat, että heitä oli autettu taloudellisesti matkakustannuksissa, jotta he pääsivät tapaamaan vanhempiaan viikonloppuisin ja loma-aikoina. Jokaisen nuoren kohdalla vanhemmat olivat olleet aktiivisesti mukana heidän elämässään sijoituksen aikana. Sen sijaan nuoret kertoivat, ettei sijaishuoltopaikasta pidetty yhteyttä heidän muihin sukulaisiin tai läheisiin, vaan nuoret itse pitivät yhteyksiä niiden kanssa, jotka he kokivat tärkeiksi itselleen.

Nuorten kokemusten mukaan sijaishuollon aikana oman talouden hoidossa painotettiin kaupassa käynnin yhteydessä tapahtuvaa maksamista. Nuoret ja ohjaajat kävivät yhdessä ruoka-ostoksilla. Itsenäistymisasunnossa asuessa rahankäyttöä suunniteltiin yhdessä ohjaajien kanssa niin, että nuoren käytössä olevat rahat riittivät kuukauden ruokiin ja hygienia- ja tarvikkeisiin. Sen sijaan vähemmälle huomiolle jäi nuorten mielestä laskujen maksaminen, johon olisi ollut nuorten mielestä hyvä kiinnittää enemmän huomiota. Nuoret kokevat vielä itsenäisessä asumisessakin laskujen maksamisen olevan haasteellista, mutta kertovat, että heidän itse on täytynyt ottaa asioista selvää. Siten he ovat myös alkaneet toimimaan kuten ovat parhaaksi kokeneet.

Sijaishuollosta pois muuttamisen lähestyessä nuoret kokivat siihen liittyvän avun ja tuen tarjoamisen olleen intensiivisempää kuin aikaisemmin sijaishuollon aikana. Ohjaajat auttoivat oman asunon hankkimisessa ja muun muassa huonekalujen ostamisessa.

”Ennen kuin mä täytin 18, me kävimme (nimi) kanssa Haaparannassa Ikeassa ja niillä itsenäistymisvaroilla sitten ostin kaikki kalusteet. Sitten ostin yhdeltä ohjaajalta sohvan, kun sillä oli ylimääräisenä. Niin ostin pois siltä sen. Niin kaikki järjestyi siinä näppärästi.”

1.2 Nuorten kokemukset ohjaajien tavasta tehdä työtä

Nuorten kertomuksien eri yhteyksissä tuli esille ohjaajien tapa tehdä työtä arjenhallinnan tukemisessa. Nuoret kertoivat, että tapa miten ohjaaja työskenteli nuorten parissa, vaikutti muun muassa turvallisuuden tunteeseen ja kokemukseen arjesta sijaishuollossa. Ohjaajilla oli ollut suuri merkitys nuorten elämässä sijaishuollon aikana. Nuoret kertoivat, etteivät he ikävöi sijaishuollossa asumista

tai siihen liittyvää arkea, vaan he ikävöivät enemmänkin ihmisiä, joihin he solmivat merkityksellisiä suhteita. Nuoret ovat sijaishuollon päättymisen jälkeenkin vierailleet sijaishuoltoyksikössä tai soitelleet tutuille ohjaajille. He olivat kokeneet sijaishuollon aikana muodostuneet suhteet joidenkin ohjaajien kanssa jopa tärkeämmäksi, kuin terapiasuhteen terapeutin kanssa.

Yhtenä tärkeänä työskentelytapana esille nousi nuorten kanssa yhdessä tekeminen. Ohjaajat toimivat nuorten parissa ja viettivät aikaa nuorten keskuudessa. Nuoret pitivät tärkeänä nimenomaan sitä, että ohjaajat olivat mukana eri toiminnoissa heidän kanssaan. Toimintaa ei järjestetty vain nuorille, vaan sitä järjestettiin niin, että ohjaajatkin toimivat mukana. Toiminnallisuus välittyi nuorten kertomuksissa, kuten myös ohjaajan läsnäolon tärkeys arjessa.

”Välillä käytiin ja otettiin mönkijä. Ohjaajilla oli omia krossipyöriä ja vedettiin kaikki trailerille ja vedettiin montuille ja oltiin siellä päivä ja ajeltiin vehkeillä ja touhuttiin ja käytiin syömässä. Siinä oli kaiken näköstä.”

”Käytännössähän me asuimme niitten kanssa. Ne ei ollut vaan joitakin työntekijöitä, jotka vaan hoitaa eikä robotteja tulee ja tekee toimistohommat ja lähtee vaan me touhussimme kaikkea. Oltiin porukalla, istuttiin ja juteltiin. Siellä oli niin kuin aina porukka läsnä.”

Kasvatusvastuu sijaishuollossa kuuluu ohjaajille. Vaikka asioita tehtiin paljon yhdessä, ohjaajien tehtävänä oli pitää kiinni säännöistä ja sovituista toimintatavoista. Nuoret kertoivat, että nämä säännöt ja toimintatavat ohjasivat heitä arjen hallinnassa ja loivat turvallisen olon asua sijaishuollossa. Toisaalta esille tuli myös erilaisia kokemuksia niin, että nuoret olisivat halunneet enemmän päästä osallistumaan käytännön toimintatavoista neuvottelemiseen.

”Ois voinut mennä enemmän silleen, et sitten, jos ei tee, niin sitten lähtee eikä niin, että kun jotain tekee niin sitten saa. Esimerkiksi siivoukset. Jos sä et siivonnut tiettyyn kellon aikaan mennessä, ni sitte ei saanut puhelinta. Mutta kun sull ei oo edes sitä puhelinta ennen sitä. Kysyttiin, ett saisinko puhelimen et mä voisin kuunnella musiikkii samalla, ku mä siivoon, niinku oikeesti. Se vois olla niin, ku silleen, joo pidä puhelin, mutta jos sä et oo tehnyt sun työtä kuuteen mennessä hyvin, niin sitten se lähtee. Se ois mun mielestä parempi.”

Kasvatusvastuuseen ohjaajien toimesta kuului myös nuorten tukeminen kohtaamaan pettymyksiä, saamaan onnistumisen kokemuksia ja sietämään tylsyyttä. Nuorten kertomuksista kävi esille, että heille oli annettu haastaviakin tehtäviä suoritettavaksi, joiden parissa he olivat viettäneet pitkänkin

aikaa. Heitä oli kannustettu pinnistelemaan itselleen mielenkiintoisten harrastusten ja asioiden parissa. Tehtävissä onnistuminen oli tuntunut hyvältä ja nuoret olivat saaneet onnistumisen kokemuksia asioissa, jotka olivat alkuun tuntuneet haastavilta. Asioiden loppuunsaattaminen ja onnistuminen oli jättänyt hyvän mielen ja kohottanut nuorten itsetuntoa.

Ohjaajien työskentelystä nousi esille nuorten kanssa tehtävä yksilötyö. Ohjaajat kuuntelivat, kun nuori halusi puhua asioistaan. Omaohjaajan tehtävänä oli ylläpitää yhteyttä nuoren kanssa ja kyseellä kuulumisia sekä tietää oman nuoren asioista. Nuoret kuitenkin kertoivat, ettei luottamuksellisen suhde välttämättä muodostunut juuri itselleen nimetyn omaohjaajan kanssa, vaan hyvä vuorovaikutus ja luottamus saattoi parhaiten onnistua jonkun muun ohjaajan kanssa. Aina kuitenkin oli joku, jolle nuori oli voinut sijaishuollon aikana puhua. Nuorten puheissa tulikin esille, että he olivat arvostaneet juuri näitä kahdenkeskisiä keskusteluja.

”Jos oli itsellä mielenpäällä, niin pystyi mennä ohjaajan kans jauhaan siitä. Aina oli joku, kenen kans puhua .”

”(Nimi1) en sen kanssa puhunut ikinä mistään, mutta (nimi2) oli, jonka kanssa puhua aina ne asiat, mutta en minä muuten. En osaa sanoa miten sitten... oisko sitten ollut, jos (nimi2) ei olisi ollut siinä sitten.”

Ohjauksen ja tuen määrää vähennettiin samalla, kun nuoren arjenhallintataidot kehittyivät. Sijaishuollon alussa ohjaajat muun muassa konkreettisesti näyttivät, kuinka pölyjä pyyhittää, mutta kun nuoren siivoaminen alkoi onnistua itsenäisemmin, ohjaajien tuen tarve väheni. Kun nuori siirtyi niin sanotulle itsenäistymispuolelle, nuorille annettiin mahdollisuus enemmissä määrin kantaa vastuuta itsestään ja toiminnoistaan.

”Tuota sit, ku meni itsepuolelle, sai pitää puhelimen mutta oli silti säännölliset ajat vielä ruokailuissa, ennen kuin sai ruokatilin. Sitten piti huolehtia ite kaikista ruoista.”

Nuoret pitivät tärkeänä sitä, että ohjaajat kohtelivat nuoria tasa-arvoisesti ja ottivat huomioon nuorten mielipiteet. Tärkeänä nuoret pitivät myös sitä, että ohjaajat ymmärsivät nuorten kokemuksia ja tapahtumia ennen sijaishuoltoa ja sitä kokemusta, miltä tuntuu olla sijaishuollossa. Nuoret kertoivat, että näiden kokemusten ymmärtäminen oli luonut heille turvallisen olon asua sijaishuollossa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme keskeisenä johtopäätöksenä on, että nuoret ovat kokeneet saaneensa konkreettista tukea erilaisiin arjenhallinnantaitoihin. Tuen saantiin ja sen vastaanottamiseen oli vaikuttanut tapa, jolla ohjaajat olivat työskennelleet. Nuoret kokivat, että asuminen sijaishuollossa on auttanut heitä suoriutumaan itsenäisen elämän arjenhallintataidoissa. Haastateltavien vähäisen määrän vuoksi ei tutkimuksen pohjalta voi kuitenkaan tehdä pitkälle meneviä päätelmiä. Tulokset kertovat vain tutkimukseen osallistuneiden nuorten omista kokemuksista.

Törrösen ja Vauhkosen (2012, 102) vertailututkimuksessa tulee esille, että nuoren sijaishuollosta itsenäistyessä haasteena on muun muassa se, ettei nuorella ole kodista huolehtimisen taitoja, suhteet sijaishuoltoon ja sukuun ovat menetetty, talouden ylläpitämisen vaikeuksia sekä vaikeuksia vuokranmaksussa sekä alhainen itsetunto. Samanlaisia tuloksia saimme tämän opinnäytetyön myötä. Lastensuojelussa kaiken keskiössä on käytännöllinen työ, joka näkyy konkreettisen avun ja tuen järjestämisenä (Bardy 2013, 74).

Konkreettisesti tuessa nousi vahvasti esille arjen rytmi ja säännölliset tapahtumat viikon aikana. Nuoret kokivat näiden asioiden tukeneen heidän suoriutumistaan arjen toiminnoissa. Salomonin (2014b, 107, viitattu 28.11.2020) tutkimuksessa tulee esille, että laitossijoituksen vaikutuksesta on ollut myönteisiä kokemuksia nuorten arkirytmien palautumiselle, koska silloin nuoret yksinkertaisesti alkavat toimia uuden ympäristönsä toimintojen mukaisesti. Arkirytmiongelmat ovat varsin yleisiä nuorilla. Lastensuojelun avohuollossa olevien nuorten elämää hallitsee television, tietokoneen ja kännyköiden liiallinen käyttö, mikä johtaa ajantajun ja arkirytmien häiriintymiseen. Nuorten poikkeava arkirythmi tuottaa vaikeuksia heidän arjenhallintaansa niin, etteivät he pysty toteuttamaan muun muassa suunniteltuja tapaamisia verkostojensa kanssa, sillä he ovat väsyneitä tai heillä on arkirythmi- ja uniongelmia. Nuoret menettävät toiminnallisen yhteyden ympäröivään yhteisöön ja perheeseen sekä omaan itseensä.

Säännölliset tapahtumat päivän ja viikon aikana luovat turvallista struktuuria nuoren elämään. Kaikilla nuorilla sitä ei välttämättä ole ollut ennen sijaishuollossa asumista. Erilaiset tapahtumat voivat aiheuttaa nuorissa myös vastustusta, mutta ohjaajien tehtävänä on pitää kiinni säännöllisestä arjen strukturoinnista, joka luo nuorille turvallisuutta ja ennakoitavuutta, kuten myös tutkimuksessamme tuli esille.

Törrösen ja Vauhkonen (2012, 57, 94) tutkimuksessa tulee esille nuorten rahan käytön vaikeudet. Tutkimuksessa todetaan, että jo sijaishuollon aikana nuoret tarvitsevat opastusta rahan käyttöön. Oman pankkitilin ja verkkotunnustusten avulla nuoret oppisivat maksamaan laskujaan sekä seuraamaan taloudellista tilannettaan. Arjen taitojaan arvioidessaan, nuoret olivat epävarmoja nimenomaan rahankäytön suhteen. Myös opinnäytetyömme tuloksissa ilmenee, että rahankäyttöön olisi ollut hyvä kiinnittää enemmissä määrin huomiota, jotta taloudenhallinta onnistuisi paremmin itsenäisessä elämässä.

Sijaishuollon aikana on tärkeää tukea nuoren ihmissuhteita, sillä ne kannattelevat nuorta myös sijaishuollon jälkeenkin. Jos ihmissuhteet päättyvät sijaishuollon aikana, saattaa nuori silloin jäädä yksin vastuuseen elämästään. Varsinkin aikuisilla ihmisillä on merkitystä nuoren itsenäisessä elämässä, joten on tärkeää huolehtia yhteydenpidosta nuoren vanhempiin tai muihin nuorelle tärkeisiin ihmisiin. Työntekijöiltä vaaditaan siten herkkyyttä tunnistaa nuoren sosiaalisia suhteita. (Törrönen & Vauhkonen 2012, 97.)

Tutkimuksessamme tuli myös esille, että sijaishuollossa ilmenee piilokiusaamista, jota ohjaajat eivät huomaa. Kiusaaminen luokitellaan henkiseksi väkivallaksi. Sen seurauksena kiusattu voi kokea pelkoa sekä häpeää ja kiusaaminen voi aiheuttaa kiusatulle pitkäaikaisia traumoja, joilla on vaikutusta koko elämään. Sijaishuollossa ilmenevästä fyysisestä ja henkisestä väkivallasta käytetään käsitettä laitosväkivalta, koska tilanteet mahdollistuvat juuri sijoituksen takia. Osa sijoitetuista nuorista joutuu kohtaamaan väkivaltaa, vaikka kodin ulkopuolelle sijoittamisen tarkoituksena on turvata lapselle omaa kotia parempi ja turvallisempi kasvuympäristö. Myös laitoksen henkilökunta voi pahimmillaan toimia esimerkiksi eristämisen- ja rajoitustoimenpiteissä tavalla, joka koetaan väkivallaksi. Koulukiusaamiseen verrattuna, tämä on vähintäänkin yhtä haitallista ja kuormittavaa, koska sijaishuollon aikana nuoret jakavat kodinomaisen tilan ja yhteisen arjen. (Hyvärinen 2017, 28.)

Tutkimuksemme tuloksissa tuli vahvasti esille, että nuoret kokivat tärkeänä ohjaajien tavan työskennellä. Nuoret olivat kokeneet tärkeäksi arjessa läsnä olevat ja nuorten elämästä kiinnostuneet aikuiset. Timonen-Kallio ym. (2017, 26) mainitsevat, että sijaishuollossa kasvatustyö tapahtuu omaohjaajasuhteen kautta. Omaohjaajasuhde on tunnesuhde, jossa omaohjaajan on kyettävä tarkastelemaan ammatillisesti hänen ja nuoren vuorovaikutusta. Omaohjaajan tehtävänä onkin muodostaa turvallinen ja korjaava kiintymyssuhde nuoren kanssa. Keskeistä omaohjaajatyössä on yksilöllisen laatuajan antaminen nuorelle. Aito, oikea ja kunnioittava kohtaaminen toteutuu hyvien

vuorovaikutustaitojen kautta. Lisäksi tarvitaan riittävästi empatiaa eli kykyä asettua toisen ihmisen asemaan. Kiiskisen ja Eskelisen (2018, 23) mielestä, kun omahoitaja kykenee tunnetasolla kohtaamaan ja tunnistamaan lapsen tarpeet sekä vastaamaan niihin, voi omahoitajasuhde muodostua hoitavaksi. Timonen-Kallio ym. (2017, 27) kertovat normaalin arjen olevan jo itsessään terapeutista.

Se, että nuorella on mahdollisuus luoda kiintymyssuhde sijaishuollossa ohjaajiin, perustuu pitkälti biologisten vanhempien suostumukseen nuoren kiintymiseen. Siten sillä perhetyöllä mitä sijaishuollossa tehdään, on tärkeä merkitys nuoren elämässä. Ne vanhemmat, jotka hyväksyvät lapsensa sijoituksen sekä ymmärtävät ja hyväksyvät oman vanhemmuuden rajallisuuden, hyväksyvät usein myös jaetun vanhemmuuden. Jaettu vanhemmuus auttaa vanhempien omaa kuntoutumista ja siten myös vaikuttaa positiivisesti nuorten hyvinvointiin. (Timonen-Kallio ym. 2017, 22.)

Kasvatusvastuu nuorista kuuluu ohjaajille. Toisinaan nuoren joutuessa oman mukavuusalueen ulkopuolelle ja pettymysten kohtaaminen turvallisen aikuisen läsnä ollessa, vahvistavat nuoren kykyä kohdata vastoinkäymisiä. Kun nuorta autetaan kohtaamaan pettymyksiä ja vastoinkäymisiä turvallisen aikuisen läsnä ollessa, vahvistetaan nuoren omaa resilienssikykyä. Resilienssi on muun muassa sitkeyttä, joustavuutta ja kimmoisuutta. Sillä tarkoitetaan ihmisen kykyä sopeutua ja toimia vaikeissakin tilanteissa. Se miten nuori reagoi vastoinkäymisiin, on sidoksissa aikaisempiin kokemuksiin, kyseessä olevan tapahtuman luonteeseen sekä nuoren omiin sisäisiin ja ulkoihin suojaaviin tekijöihin. (Valkonen & Janhunen 2016, 49. Viitattu 17.1.2021.) Resilienssin vahvistaminen nuorten kohdalla onkin tärkeää, jotta heidän mahdollisuutensa vastata ja selviytyä eteen tulevista haasteista kasvavat ja näin myös arjenhallinnantaidot vahvistuvat.

Sosiaalipedagogisessa orientaatiossa puhutaan muun muassa arkikeskeisyydestä, arjen jakamisesta, yhteisöllisyydestä ja suhteiden merkityksestä kasvatustyössä (Timonen-Kallio ym. 2017, 18). Tutkimuksessamme nousi esille ohjaajien tapa työskennellä arjen jakamiseen ja yhteisöllisyyteen liittyvissä asioissa. Nuoret kokivat tärkeäksi yhteiset tekemiset ja ohjaajien saatavilla olemisen. Tämä yhteisen arjen jakaminen nuorten kanssa luo pohjaa niin sanotulle pedagogiselle suhteelle (Timonen-Kallio ym. 2017, 18).

6 POHDINTA

Laadullisena tutkimuksena toteutetun opinnäytetyömme tarkoituksena oli kuvailla, millaisia kokemuksia nuorilla on arjenhallintataitojen tukemisesta sijaishuollon aikana. Tavoitteenamme oli, että sijaishuoltotyötä voidaan kehittää asiakaslähtöisesti nuorilta kerätyn kokemustiedon avulla. Tutkimuskysymykseen haimme vastauksia haastatteleamalla kolmea sijaishuollon asiakkaana ollutta nuorta. Haastattelun teimme teemahaastatteluna, jonka pohjana käytimme keräämäämme tietopustaa.

Omat opinnäytetyön oppimistavoittemme liittyivät sosiaalialan eettiseen osaamiseen, ja tavoitteenamme oli ylläpitää sosiaalialalla edellytettävää eettistä reflektiota koko opinnäytetyöprosessin ajan aina suunnittelusta raportointiin. Eettiseen osaamiseen liittyen myös tavoittelimme haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja ryhmien puolelle asettumista tuomalla esille nuorten äänen ja kokemuksen.

Omaa eettistä reflektiota kävimme läpi koko opinnäytetyön prosessin ajan. Peilasimme omia kokemuksiamme jo viitekehystä kirjoittaessamme. Koimme prosessin aikana monenlaisia tunteita, niin onnistumisia ja turhautumisia sekä ajoittain myös väsymystä. Toisiamme kannustaen ja ammatillista keskustelua käyden sekä omia kokemuksiamme jakaen, saimme opinnäytetyön päätökseen. Tätä pohdintaa kirjoittaessa, voi jälkepäin reflektoida kuinka antoisia nämä yhteiset keskustelumme olivat ja antoivat ymmärrystä sille, kuinka myös työelämässä on tärkeää oppia toinen toisiltamme ja kuinka yhteinen eettinen pohdiskelu antaa omaan työskentelyyn ja ammatillisuuteen uusia näkökulmia ja ajatuksia.

Mielestämme onnistuimme tuomaan opinnäytetyössämme esille sijaishuollossa olleiden nuorten äänen ja kokemuksen, joiden myötä saimme tärkeää kokemustietoa muun muassa siitä, miten nuoret kokevat eritavoin samankaltaisia asioita. Sijaishuollon päättymisen jälkeen, nuorilla oli haastattelun aikana mahdollisuus palata tarkastelemaan kokemuksiaan ja tuoda kuuluville niin positiivisia kuin negatiivisiakin kokemuksiaan. Nuoret kertoivat kokemuksistaan avoimen rohkeasti ja kertomuksista välittyi oman elämän asiantuntijuus.

Koska työskentelemme sosiaalialalla, olemme saaneet opinnäytetyön tekemisen matkalla myös reflektoida omaa ammatillista työskentelyämme. Kiinnitämme yhä enemmän huomiota asiakkaan

omaan kokemukseen ja siihen, miltä kokemus tuntuu ja miten tämä tunne vaikuttaa. Opinnäytetyön prosessi on vahvistanut meidän käsitystämme siitä, että arjen jakaminen ja läsnäolo asiakkaiden kanssa tukee heidän arjenhallintataitojaan ja asiakkaan sosiaalista toimintakykyä. Kokemustietoa hyödyntäen on mahdollista tunnistaa asiakkaiden tarpeet entistä paremmin (Kokemustoimintaverkosto 2019, 5. Viitattu 18.2.2020).

Yllätyimme, kuinka kauan opinnäytetyöprosessi vei aikaa, aina suunnitelman tekemisestä loppuun saattamiseen saakka. Korona epidemian alkaminen keväällä 2020 aiheutti meille lisää aikataulullisia haasteita yhteiskunnan sulkeutumisen vuoksi. Saimme suunnitelman valmiiksi keväällä ja kesän aikana teimme haastattelut. Haastattelujen litterointien jälkeen haasteita opinnäytetyön jatkamiselle toi meidän molempien työhaasteet ja tästä syystä pidimme liiankin kauan taukoa opinnäytetyön tekemisestä. Vuoden vaihteen lähestyessä sovimme saattavamme opinnäytetyön loppuun. Suurimmat haasteet kuitenkin tulivat vastaan aineiston analysoinnissa ja tulosten muodostamisessa. Meidän oli vaikeaa löytää oleelliset asiat ja muodostaa uusia teemoja. Näistä kävimme keskustelua myös työtämme ohjaavien opettajien kanssa. Sen sijaan viitekehysten kokoaminen oli innostavaa. Vaikka opinnäytetyön tekeminen tuntui ajoittain haastavalta, mielestämme työn tuloksia voidaan käyttää sijaishuoltotyön kehittämisessä.

Opinnäytetyöprosessin jälkeen, aiheen valinta tuntuu edelleen onnistuneelta. Arki on sitä, jota eletään joka päivä. Arjessa selviytyminen on verrannollista yksilön kokemaan hyvinvointiin. Sijaishuollossa elävät nuoret ovat pitkälti sen tuen varassa, jota heille sijaishuollon aikana tarjotaan. Siksi tämän tuen tulisi olla niin hyvää ja kattavaa, että itsenäiseen elämään siirtyvillä nuorilla olisi parhaat mahdolliset lähtökohdat luoda omaa arkeaan ja elämäänsä.

Kuten aikaisemmissakin tutkimuksissa on todettu, nuoret kaipaavat enemmän tukea jo sijaishuollon aikana oman talouden hallintaan ja ohjaamista myös yhteiskunnan palveluissa asioimiseen. Samanlaisia ajatuksia oli myös meidän tutkimukseemme osallistuvilla nuorilla. Näihin asioihin tulisi siis kiinnittää enemmän huomiota, sillä sijaishuollon yksi tärkeimmistä tehtävistä on tukea nuorta yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Tähän kiinnittymiseen liittyy vahvasti nimenomaan yhteiskunnallisten palveluiden osaaminen ja talouden hallinta. On selvää, että erilaisissa palveluissa asioimisessa on ja tulee olemaan haasteita, sillä yhteiskuntamme tukimuodot ja palveluiden saatavuus muuttuu aika ajoin. Muutosten seuraaminen ja ajan tasalla pysyminen voidaan kokea vaikeaksi.

Lapset ja nuoret lastensuojelussa tulee nähdä muutoinkin kuin lastensuojelun asiakkaina. He ovat yksilöitä, joilla on henkilökohtaista kokemusta ja arvokasta tietoa siitä, miten lastensuojelu on vaikuttanut heidän elämäänsä. He ovat oman elämänsä asiantuntijoita ja on tärkeää, että heidän sanomaansa uskotaan. (Vario, 2014, 37, viitattu 19.2.2020.) Nuoret antavat yhteiseen keskusteluun omien kokemustensa näkökulman, sen tiedon miten pärjätä erilaisissa ympäristöissä. Yhdessä nuoret ja ammattilaiset selvittävät, mitä pitää vahvistaa tai ennaltaehkäistä sekä millaisissa asioissa nuoret tarvitsevat apua ja tukea. (Barkman ym. 2017, 7.)

Nuorten omat kokemukset antavat mahdollisuuden tarkastella sijaishuollossa tehtävää työtä. He antavat myös kriittistä palautetta siitä, miten erilaiset toimintatavat ovat vaikuttaneet heidän arkeensa ja arjenhallintaan sekä koettuun hyvinvointiin. Mielestämme on tärkeää jatkossa tasavertaisesti yhdessä nuorten kanssa pohtia sijaishuollon konkreettisia toiminta- ja kasvatustapoja, joita käytetään toimintayksiköiden menetelminä nuorten kasvun ja kehityksen tukemisessa.

Vaikka emme kysyneet tutkimuksessa nuorilta heidän taustojaan emmekä heidän historiaansa ennen sijaishuoltoa, jäimme pohtimaan, millä tavalla sijaishuoltoa edeltävällä ajalla on ollut vaikutusta nuorten arjenhallintaan ja arjenhallintaan liittyvien asioiden omaksumisessa sijaishuollon aikana. Sukupolvelta toiselle periytyvä huono-osaisuus on yhteiskunnallisesti monitahoinen ongelma. Pohdimme, voisiko kiinnittämällä enemmän huomiota arjenhallintataitoihin, mahdollisesti olla katkaisemassa näitä periytyksiä. Ristikari ym. (2016, 3) tutkimuksessa todetaan, että lapsuuden olosuhteilla on huomattavan suuri yhteys fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen, koulumenestykseen ja kouluttautumiseen, toimeentuloon ja työelämään siirtymisen onnistumisessa. Niiden lasten ja nuorten elämässä joiden lapsuutta on varjostanut haavoittuvat perheolosuhteet ja lastensuojelun tarve, havaitaan suurinta eriarvoisuutta. Kaikkein suurimmassa syrjäytymisvaarassa ovatkin ne lapset ja nuoret tulevaisuudessa, joiden mahdollisuudet ja resurssit ovat jo alun perin toisia heikkomat. Tämä nuorten eletyn elämän ymmärtäminen on mielestämme tärkeää sijaishuollossa, jotta nuoria voidaan huomioida yksilöllisesti ja olla vuorovaikutuksessa hänen kanssaan hänen toimintakykynsä edellyttämällä tavalla.

Opinnäytetyötä tehdessämme pohdimme myös sitä, miten keskeistä sijaishuollossa on omaksua mentalisaatioon eli reflektiiviseen lähestymistapaan perustuva vuorovaikutus. Mentalisaatio on kykyä pohtia omaa sekä toisten kokemuksia ja näkökulmia. Se on kurkistamista päällepäin näkyvän käyttäytymisen taakse. (Pyykkönen 2018, 87–88.) Sijoitetun nuoren mentalisaatiokyvyn kehittämi-

sessä keskeisin tekijä on työntekijän oma mentalisaatiokyky. Elämässä joutuu kohtaamaan monenlaisia kokemuksia, pettymyksiä ja vaikeitakin tunteita, on siten nuoren kanssa työskentelevien tärkeänä tehtävänä kannatella nuoren tunteita. (Pyykkönen 2018, 89.)

Jatkotutkimusten kannalta olisi mielenkiintoista selvittää, millaisia kokemuksia sijaishuollon ohjajilla on arjenhallintataitojen tukemiseen liittyvästä työstä, käytetyistä menetelmistä sekä millaisia kehitysehdotuksia työntekijöillä on. Toivottavasti tämän tutkimustyön myötä sijaishuollossa toimivat työntekijät saavat uusia pohdinnan ja keskustelun aiheita. Oma ja työyhteisön tekemää työtä reflektoidulla voidaan saada uusia avauksia erittäin tärkeälle työlle, jota sijaishuollossa tehdään.

LÄHTEET

Bardy, M. 2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimessä. 4. uudistettu painos. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 49–78.

Barkman, J., Inkinen, H., Isoniemi, S. & Vario, P. 2017. Muutosvoimaa! Kohti nuorten kokemusasiantuntijuutta lastensuojelussa. Opas- ja käsikirja nro 3/2017. Tampere: Pesäpuu ry.

Eronen, T. 2013. Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisisista poluista. Raportti 4/2013. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa R. Valli, & J. Aaltonen (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu. Vinkkejä aloittavalle tutkijalle. 4. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS- Kustannus, 27–44.

Forsell, M., Kuoppala, T. & Säkkinen, S. 2020. Lastensuojelu 2019. Tilastoraportti 28 / 2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Suomen virallinen tilasto. Viitattu 4.8.2020, http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140215/Tr28_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Harkko, J., Lehikoinen, T., Lehto, S. & Ala-Kauhaluoma, M. 2016. Onko osa nuorista vaarassa syrjäytyä pysyvästi? Nuorten syrjäytymisriskit ja aikuisuuteen siirtymistä tukeva palvelujärjestelmä. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 144. Helsinki: Kela.

Heino, T. 2013. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimessä. 4. uudistettu painos. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 84–107.

Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen, M. & Rajala, R. 2016. Lastenkodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset. Raportti 3/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.

Heino, T. & Johnson, M. 2010. Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa U. Hämäläinen & O. Kangas (toim.) Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. 266–293.

Hirschovits-Gerz, T., Sihvo, S., Karjalainen, J. & Nurmela, A. 2019. Kokemusasiantuntijuus Suomessa. Selvitys kokemusasiantuntijakoulutuksen ja -toiminnan käytännöistä. Työpäperi nro 17/2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Honkakoski, A., Kinnunen, P. & Vuorijärvi, P. 2016. Nuorten aikuisten sosiaalisen tuen tarpeet ja niihin vastaaminen. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu 41. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Hyvärinen, S. 2017. Lapsen kohdistuvan väkivallan monet ilmenemismuodot. Teoksessa S. Hoikkala & J. Kuokkanen (toim.) 2017. Turvallisesti sijaishuollossa – Väkivaltatyön keinoja lastensuojelulaitoksessa. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 4/2017. Viitattu 18.1.2021, <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Turvallisesti-sijaishuollossa.pdf>.

Juvonen, T. 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentaminen etsivässä työssä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234.

Kaikko, K. & Friis, L. 2013. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimessä. 4. uudistettu painos. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 108–120.

Kettunen, K. 2018. Vanhemman merkitys huostaanotetun lapsen mielessä. Teoksessa P. Niemi-Järvinen (toim.) Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Perhekeskeisen asiakastyön käsikirja lastensuojelun ammattilaisille. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 26. 116–120.

Kestilä L., Väisänen A., Paananen R., Heino T. & Gissler M. 2012. Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina. Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. Yhteiskuntapolitiikka 77 (2012), 599–620. Viitattu 19.4.2020, https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100138/YP6_2012_Kestil%c3%a4.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kokemustoimintaverkosto 2019. Kokemustoiminnan ABC-opas alueelliseen toimintaan. Viitattu 18.4.2020, https://kokemustoimintaverkosto.fi/wp-content/uploads/2019/10/Kokemustoimintaverkosto_ABC-opas.pdf.

Korvela, P. 2003. Yhdessä ja erikseen. Perheenjäsenten kotona olemisen ja tekemisen dynamiikka. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Korvela, P & Tuomi-Gröhn, T. (toim.) 2014. Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohtissa. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 15–16.

Korvela, P. & Nordlund, A. 2015. Nuorten arjen rytmit ja perhe. Teoksessa S. Myllyniemi (toim.) Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja, nro 54, 193–206.

Känkänen, P. 2013. Siirtymät sijaishuollossa – hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimessä. 4. uudistettu painos. Helsinki: THL, 264–272.

Laakso, R. 2016. Huostaanotto ja muutokset lasten elämässä. Teoksessa R. Enroos, T. Heino & T. Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 157–187.

Lehto, A. 2018. Rakenteiden ja johdon tuen merkitys silta työskentelyssä. Teoksessa P. Niemi-Järvinen (toim.) Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Perhekeskeisen asiakastyön käsikirja lastensuojelun ammattilaisille. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 26. 112–114.

Malja, M., Puustinen-Korhonen, A., Petrelius, P. & Eriksson, P. (toim.) 2019. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2019:8.

Malm, K. 2018. Itsenäistyvä nuori, vahvistuva toimija – tukea täysi-ikäisyyden kynnyksellä. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 208.

Muukkonen, T. 2013. Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimessä. 4. uudistettu painos. Helsinki: THL, 165–175.

Myllyniemi, S. 2015. Johdanto. Teoksessa S. Myllyniemi (toim.) Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja, nro 54. 5–8.

Mäkäräinen, S. 2016. Itsenäistyminen. Nuortenlinkki.fi. Viitattu 17.4.2020, <https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/mielenterveys/itsenaistyminen>.

Pietilä, N. 2017. Hallitsemattomasti nuori – Miksi 17 vuotta täyttäneitä nuoria sijoitetaan kodin ulkopuolelle? Sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen kuuluva lisensiaatintutkimus. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.

Pukkio, S. & Hoikkala, S. 2016. Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa Pukkio, S. & Hipp, T. (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkityöhön. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 8–26.

Pyykkönen, N. 2018. Mentalisaatio huostaanotetun lapsen kehityksen tukena. Teoksessa P. Niemi-Järvinen (toim.) Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Perhekeskeisen asiakastyön käsikirja lastensuojelun ammattilaisille. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 26. 87–91.

Pösö, T. 2016. Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta. Teoksessa R. Enroos, T. Heino & T. Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 7–30.

Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A. & Gissler, M. 2018. Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos ja Nuorisotutkimusverkosto. Raportti 7/2018.

Ristikari T., Törmäkangas L., Lappi A., Haapakorva P., Kiilakoski T., Merikukka M., Hautakoski A., Pekkarinen E. & Gissler, M. 2016. Suomi nuorten kasvuympäristönä - 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Nuorisotutkimusverkosto. Raportti 9/2016.

Räty, T. 2019. Lastensuojelulaki: Käytäntö ja soveltaminen. Neljäs uudistettu painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 3.3.2020, https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_5.html.

Salomon, M. 2014a. Aika hukassa. Lastensuojelun asiakasnuorten arkirytmien ongelmia. Helsinki: Books on Demand.

Salomon, M. 2014b. Aika hukassa. Lastensuojelun työntekijöiden näkemyksiä asiakasnuorten arkirytmien ongelmista. Lisensiaattitutkimus. Sosiaalitieteiden laitos. Helsingin yliopisto. Viitattu 28.11.2020, <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=e8e3d434-e83b-43c4-b4f0-5607a794a359>.

Sinkkonen, J. 2015. Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoitettaessa. Teoksessa J. Sinkkonen & K. Tervonen-Arnkil (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim Oy. 148–164.

Sinkkonen, J. 2018. Mikä lastenkodin arjessa hoitaa? Teoksessa P. Niemi-Järvinen (toim.) Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Perhekeskeisen asiakastyön käsikirja lastensuojelun ammattilaisille. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 26. 12–16.

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2016. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Viitattu 17.1.2021, https://www.tamk.fi/documents/10181/809882/SOAMK+KOMPETENS-SIT_2016.pdf/a42b7145-638f-4779-84da-e38671ab405a.

Suomen Mielenterveysseura ry 2020. Mielenterveyden käsi. Viitattu 5.3.2020, <https://mieli.fi/fi/julisteet/mielenterveyden-k%C3%A4si>

Timonen-Kallio, K., Yliruka, L. & Närhi, P. 2017. Lastensuojelun terapeuttisen laitospäivätoiminnan mallinnus. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Työpöytä 23/2017. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy

Terveystieteiden tutkimuskeskus 2018. Lapset, nuoret ja perheet. Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät. Viitattu 10.2.2020, https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/syrjaytyminen-ja-syrjaytyminen-riskitekijät.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Viitattu 10.2.2020, <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a. Lastensuojelun käsikirja. Sijaishuoltoon siirtyminen ja yhteistyö vanhempien kanssa. Viitattu 24.1.2021, <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuoltoon-siirtyminen-ja-yhteisty-va-hempien-kanssa>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Lastensuojelun käsikirja. Lastenkoti, nuorisokoti. Viitattu 3.5.2020, <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti-nuorisokoti>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2020. Hyvä tieteellinen käytäntö. Mitä on hyvä tieteellinen käytäntö (HTK)? Viitattu 10.11.2020, <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>.

Tökkäri, V. 2018. Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa J. Toikkanen & I. Virtanen (toim.) Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 64–84.

Törrönen, M. & Munn-Giddings, C. 2018. Sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren emotionaalinen kiintymys. Teoksessa M. Gissler, M. Kekkonen & P. Känkänen (toim.) Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Teema 30. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 147–157.

Törrönen, M. & Vauhkonen, T. 2012. Itsenäistyminen elämänvaiheena. Osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista. SOS-Lapsikylä ry.

Valkonen, L. & Janhunen, T. 2016. Tutkimustietoa perhehoidon kehittämiseksi. Katsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010–2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 45/2016. Viitattu 17.1.2021, https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131580/URN_ISBN_978-952-302-789-3.pdf?sequence=1.

Vario, P. 2014. "Lastensuojelussa on kyse siitä, että lapsilla on hyvä olla." Kokemusasiantuntijalapsen hyvinvointia ja lastensuojelua tutkimassa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Tutkimuksia 3/2014. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Moi!

Saisimmeko haastatella sinua, sillä juuri sinulla on sellaista tietoa ja kokemusta sijaishuollosta, jota tarvitsemme. Haluaisimme keskustella ja kysyä muutamia kysymyksiä siitä, miten sinua on tuettu ja millaista tukea olet saanut sijaishuollon arjessa, esim. raha-asioiden hoidossa, kodin as-
kareissa sekä sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä.

Olemme sosionomiopiskelijoita Oulun Ammattikorkeakoulusta ja teemme opintoihin liittyvää opin-
näytetyötä yhteistyössä (sijaishuoltoyksikön nimi) kanssa. Tämän haastattelun kautta sinulla on
mahdollisuus tuoda esille niitä ajatuksia, joita olet kokenut hyviksi ja / tai joissa mielestäsi on kehit-
tämisen varaa sijaishuollon arjen tukemisessa.

Haastattelut toteutetaan toukokuussa vuoden 2020 aikana videohaastatteluina, koska koronapan-
demian vuoksi haluamme noudattaa suosituksia sosiaalisten kontaktien välttämisestä. Haastattelu
kestää noin tunnin ja se nauhoitetaan. Tallenteet ovat vain meidän tutkijoiden käytössä opinnäy-
teyden tekemisen ajan, jonka jälkeen ne hävitetään asianmukaisesti. Haluamme painottaa, että
haastattelut ovat luottamuksellisia ja nimettömiä, eikä tunnistetietojasi käytetä missään vaiheessa.
Osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja sen voi perua milloin tahansa.

Otathan meihin rohkeasti yhteyttä viimeistään 13.5.2020 mennessä, niin voimme sopia yhdessä
haastatteluajankohdan!

Ystävällisin terveisin,

Veera Niemikorpi Hanna Paananen

”Arjenhallinta sisältää arjentaitojen osaamista. Näihin arjentaitoihin kuuluu, itsestä ja omasta terveydestä huolehtiminen, hygieniasta huolehtiminen, ruoan hankkiminen ja sen laittaminen, siivous, erilaisten hankintojen tekeminen, omien raha-asioiden hoitaminen, viranomaisasiointi sekä riittävä uni ja ruokailu. Nämä arjen rutiinit muodostavat sujuvan arjen kulun. Kyse on myös ajankäytön hallinnasta eli siitä, riittääkö kaikkiin arjen toimintoihin tarpeeksi aikaa. (Korvela & Nordlund 2015, 193–195, viitattu 27.2.2020.)”

Kysymyksiä, joita käytetään apuna haastattelun aikana:

Millaista tukea sait? Miten sinua tuettiin / autettiin? Millaisia menetelmiä käytettiin?

Kuinka paljon sait tukea? Saitko riittävästi tukea ja tietoa?

Keneltä sait tukea?

Millaista hyötyä koit tuesta itsellesi olevan?

Kertoisitko esimerkkejä arjenhallintataitojen tukemisesta?

Miten työntekijä / työntekijät toimivat? Olisiko pitänyt toimia toisin?

Lopuksi: Onko jotain, mitä vielä haluaisit kertoa keskustelemistamme asioista?

Keskusteltavat teemat:

Kodinhoito

kodin puhtaanapito

vaatehuolto

Terveys

terveellinen ravinto, ruoanvalmistus

säännölliset ruokailuajat

hygieniasta huolehtiminen

henkinen tuki

terveyspalvelut (mm. terveyskeskus, mielenterveystoimisto, terapiat)

Koulutus / Työ

opiskelupaikan hakeminen, opiskelujen eteneminen

työelämään hakeutuminen, työssä pysyminen
tukityöllistyminen

Ajankäyttö

vuorokausirytm
riittävä uni ja lepo
opiskelun / työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen
ajankäytön suunnitteleminen

Sosiaaliset suhteet

sosiaalinen verkosto
rakennettiin uusia suhteita ennen muuttoa sijaishuollosta
yhteys vanhempiin, omaisiin, sisaruksiin

Raha-asiat

toimeentulo
laskujen maksaminen
tulojen riittävyys kuukaudessa
verkkopankkiasioimisen

Palveluissa asioiminen

viranomaisasiointi, mm. kela, poliisi
sosiaalipalvelut (yhteys sosiaalityöntekijään)